

Juha Hietaniemi & Akseli Tuuri

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiri ry:n vapaaehtoistoiminnan merkitys

Opinnäytetyö

Syksy 2018

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden
Geronomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Gerontologia (AMK)

Tekijä: Juha Hietaniemi & Akseli Tuuri

Työn nimi: Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan merkitys

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 83

Liitteiden lukumäärä: 5

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan taloudellista sekä yhteiskunnallista merkitystä. Tämän lisäksi tutkimus käsittelee piirin vapaaehtoistoimijoiden motiiveja ja toimintaan osallistumisesta saatuja hyötyjä.

Tutkimusta tehdessä yhdistettiin laadullisia sekä määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tutkimusaineistoa kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla kuudelta vapaaehtoistoimijalta, jotka olivat mukana Eläkeliiton toiminnassa. Haastattelujen lisäksi aineistona käytettiin Eläkeliiton keräämiä tilastoja. Aineistoa peilattiin teoriapohjaan. Laadullinen aineisto teemoiteltiin ja määrällinen aineisto analysoitiin Excel-taulukoiden avulla.

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan taloudelliseksi merkitykseksi laskettiin hieman yli 1 600 000 euroa. Tähän on laskettu mukaan Apunen-toimintaan sekä järjestötyöhön käytetyt tunnit. Tämän lukumäärän ulkopuolelle jäi arvio tilastoimattomien Apunen-tunneista, joiden arvo oli noin 1 116 000 euroa. Haastatteluissa vapaaehtoistoimijat kuvasivat saavansa toimintaan osallistumisesta monia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia hyötyjä. Yleisin haastatteluissa ilmennyt motivaatiotekijä oli halu antaa sosiaalista tukea ja lievittää yksinäisyyttä.

Eläkeliitto on merkittävä tekijä kolmannen sektorin toimikentällä. Sen vapaaehtoistoiminnan taloudellinen merkitys on verrattavissa Suomen suurimpiin järjestöihin ja yhdistyksiin. Eläkeliiton Apunen-toiminnan monipuolisuus mahdollistaa vapaaehtoistoimijoille mielekkään ja joustavan tavan toteuttaa vapaaehtoistoimintaa halua-mallansa tavalla. Toiminta tuo merkittäviä hyötyjä myös vapaaehtoistoimijoille, mikä unohtuu usein vapaaehtoistoiminnan merkitystä pohdittaessa.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin kanssa.

Avainsanat: Vapaaehtoistoiminta, Eläkeliitto, merkitys, motiivit, hyödyt

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Elderly Care

Author/s: Juha Hietaniemi & Akseli Tuuri

Title of thesis: Importance of Eläkeliitto's Southern Ostrobothnia district's voluntary work

Supervisor(s): Katariina Perttula

Year: 2018

Number of pages: 83

Number of appendices: 5

The purpose of this study was to find out the economical and social importance of voluntary work organized by Southern Ostrobothnia district of Eläkeliitto. Moreover, the study involves the volunteers' motives and benefits when taking part in the voluntary work.

While conducting the study, qualitative and quantitative methods of research were combined. Data was collected with semi structured theme interviews from five volunteers, who were taking part in Eläkeliitto's activities. In addition to the interviews, statistics gathered by Eläkeliitto were used. The data was compared to our theoretical framework. The qualitative data was analyzed deductively and the quantitative data was analyzed using Excel sheets.

The economic importance of the voluntary work organized by Southern Ostrobothnia district of Eläkeliitto was calculated to be slightly over 1.6 million euros. This includes the time used for Apunen volunteering and organizational work. This valuation does not include the estimated value of undocumented hours used for Apunen volunteering, which is estimated to be about 1.1 million euros. In the interviews, volunteers described the multiple physical, psychological and social benefits they get from volunteering. The most common motive for volunteering was the will of giving social support and mitigating loneliness.

Eläkeliitto is an important factor among the third sector. Their voluntary work's economic importance is comparable to the largest organizations and associations in Finland. Eläkeliittos Apunen volunteering's versatility enables volunteers to work in a meaningful and flexible way. It also brings significant benefits to volunteers which are often forgotten when thinking about the importance of voluntary work.

This thesis was carried out in co-operation with Southern Ostrobothnia district of Eläkeliitto

Keywords: Volunteering, Eläkeliitto, importance, motives, benefits

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	8
2 VAPAAEHTOISTOIMINTA.....	11
2.1 Vapaaehtoistoiminnan historia.....	11
2.2 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä ja periaatteita.....	13
2.3 Vapaaehtoistoiminnan muodot.....	15
2.4 Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta.....	17
2.5 Vapaaehtoistoiminnan motiivit.....	18
2.6 Vapaaehtoistoiminnan hyödyt ja taloudellinen merkitys.....	21
2.6.1 Yksilö.....	21
2.6.2 Yhdistys.....	23
2.6.3 Yhteiskunnallinen.....	24
2.6.4 Taloudellinen.....	25
2.7 Yhteenveto aiemmista tutkimuksista.....	26
3 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	30
3.1 Määrällinen tutkimus.....	30
3.2 Laadullinen tutkimus.....	32
3.3 Teemahaastattelut ja niiden toteutus.....	33
3.4 Aineiston analyysi.....	34
3.4.1 Määrällinen.....	34
3.4.2 Laadullinen.....	36
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	37
4.1 Taloudellinen merkitys ja laajuus.....	38
4.1.1 Ulospäin suuntautuva toiminta.....	39
4.1.2 Sisäänpäin suuntautuva toiminta.....	46
4.2 Vapaaehtoistoimijoiden kokemat hyödyt ja motiivit vapaaehtoistoiminnassa.....	51

4.2.1 Hyödyt.....	51
4.2.2 Motivaatiotekijät	54
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	59
5.1 Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta	59
5.2 Vapaaehtoistoimijoiden kokemat motiivit ja hyödyt	62
6 POHDINTA	67
6.1 Tulosten hyödyntäminen ja mahdolliset jatkotutkimukset.....	68
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	68
6.3 Omat oppimiskokemukset.....	69
LÄHTEET	72
LIITTEET	77

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimalli (Yeung 2005, 107.)	18
Kuvio 2. Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin aluejako (Eläkeliitto, [viitattu 13.8.2018].).....	37
Kuvio 3. Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueiden jäsenmäärät 30.4.2018.....	38
Kuvio 4. Apunen-toiminnan tunnit verrattuna jäsenmäärään Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueella	39
Kuvio 5. Palautettujen Apunen-korttien määrä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueilla.....	40
Kuvio 6. Apunen-toiminnan tuntien määrä palautettua korttia kohden Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueilla.....	41
Kuvio 7. Apunen-toiminnan eri muotoihin käytetyt tunnit Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueilla	42
Kuvio 8. Apunen-toiminnan eri muotoihin käytetyt tunnit Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirissä.....	43
Kuvio 9. Apunen-toiminnan eri muotojen rahallinen arvo Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirissä.....	45
Kuvio 10. Paikallisyhdistysten jäsenmäärät verrattuna hallituksen arvioituun vuosittaiseen järjestötyön tuntien määrään	47
Kuvio 11. Paikallisyhdistysten arvio hallituksen vuosittaisista järjestötyön tunneista eri toiminta-alueittain.....	48
Kuvio 12. Paikallisyhdistysten hallituksen vuosittaisten järjestötyön tuntiarvioiden keskiarvot eri toiminta-alueittain.....	49
Kuvio 13. Arvio paikallisyhdistysten hallituksen vuosittaisten järjestötyön tuntien rahallisen arvon keskiarvosta eri-toiminta-alueittain.....	50

Taulukko 1. Vapaaehtoistoiminnan muodot (Laimio & Välimäki 2011, 11–12.) 15

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoimintaa ja selvittää sen merkitystä yhteiskunnalle sekä vapaaehtoistoimijoille. Toimintaa tarkastellaan sen taloudellisen arvon sekä vapaaehtoisten saamien hyötyjen kannalta. Tämän lisäksi selvitetään toiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten motiiveja.

Vapaaehtoistoiminta on ollut meitä kiinnostava aihe koko opiskeluidemme ajan. Meillä on molemmilla omakohtaista kokemusta vapaaehtoisena toimimisesta. Olemmekin päässeet näkemään, miten tärkeää ja merkityksellistä vapaaehtoistoiminta on sekä avunsaajalle että vapaaehtoisena toimivalle. Kun kuulimme Eläkeliiton ehdottamasta opinnäytetyöaiheesta, innostuimme siitä heti.

Yhteiskuntamme on isojen haasteiden edessä. Suomalaisen väestön ikääntyminen, syntyvyyden pieneneminen ja työttömyys ovat asioita, jotka heikentävät elatussuhdetta Suomessa. Sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat ovat valtaosin jääneet eläkkeelle ja jatkossa hyvinvointiyhteiskunnan kannattelu sekä rahoitus ovatkin yhä pienempien ikäluokkien käsissä. (Ruotsalainen 2013.) Olemme tilanteessa, jossa uusia toimivia ratkaisuja tulisi löytää ennen kuin suuret ikäluokat tarvitsevat enemmän sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita.

Arvioiden mukaan yli 65-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä kasvaa nykyisestä noin kahdestakymmenestä 26 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Lisäksi vuonna 2060 väestöstämme noin kolmasosa on yli 65-vuotiaita. Kaikista ryhmistä eniten kasvua tapahtuu yli 90-vuotiaiden ryhmän osalta. Tilastokeskuksen arvion mukaan heitä on nyt noin 50 000, mutta vuoteen 2060 mennessä heidän lukumääränsä on kasvanut jo lähelle 200 000 (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016). Eläkeikäisten nopeasti kasvava määrä on osaltaan ajanut Suomen kohti kestävyysvajetta eli tilannetta, jossa työikäinen väestö ei pysty kustantamaan julkisten palvelujen kasvavaa tarvetta. Julkisen talouden menot ovat suuremmat kuin tulot, minkä aiheuttamaa budjettivajetta pyritään korjaamaan lisäämällä valtion velkaa. (Taloudellinen tiedustustoimisto 2014.)

Suomen yhteiskunnan haastavaan väestörakenteeseen ja kasvaviin menoihin haetaan ratkaisua sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksella. Sote-uudistuksella halutaan pienentää sosiaali- ja terveyseroja sekä tuottaa palvelut laadukkaasti ja yhdenvertaisesti. Tähän kaikkeen pyritään löytämällä parhaimmat ja tehokkaimmat toimintatavat. (Valtioneuvosto, [viitattu 13.8.2018].) Uudistukseen liittyvässä keskustelussa on myös korostettu järjestöjen kasvavaa roolia terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä sekä vapaaehtoistoiminnan järjestäjänä. Kolmannen sektorin toimijat täydentävät julkisen ja yksityisen sektorin tarjoamia palveluita esimerkiksi järjestämällä viriketoimintaa asumispalveluyksiköissä.

Kolmas sektori on ollut jo pitkään paikkaamassa sosiaali- ja terveyspalveluidemme aukkoja. Lukuisilla vapaaehtoisilla on suuri merkitys esimerkiksi yksinäisyyden ehkäisyssä ja torjunnassa. Vapaaehtoistoimintaa pidetäänkin keinona vähentää julkisia palveluita ja sitä tullaan väistämättä tarvitsemaan tulevaisuudessa enemmän (Nylund & Yeung 2005, 13–14). Valtioneuvoston mukaan järjestöt voivat tulevaisuudessa toimia hyvin monipuolisesti maakunnissa, esimerkiksi yleishyödyllisinä toimijoina, palveluntuottajina tai vaikka molempina (Valtioneuvosto, [viitattu 13.8.2018]).

Sorriin (2005, 126) mukaan vapaaehtoistoiminnan merkitys on löydetty uudelleen viime vuosikymmenien aikana. Tämä voi johtua siitä, että sosiaali- ja terveyspalveluidemme rajalliset resurssit ovat olleet näkyvämmiin esillä. Yhteiskunnassamme on havahduttu väestön ikääntymiseen, kasvavaan yksinäisyyteen sekä vanhuspalveluiden riittämättömyyteen. Kolmannen sektorin toimijat haluavat osoittaa työnsä merkityksen, jota myös tämä opinnäytetyö tutkii. Yksi tapa esittää toiminnan merkitys on arvioida sen rahallista arvoa.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina on Eläkeliiton Etelä-Pohjamaan piiri. Vuonna 1970 perustettu Eläkeliitto on tällä hetkellä suurin eläkeläisjärjestö Suomessa. Se koostuu 20 piiristä ja 401 paikallisyhdistyksestä ympäri Suomea. Jäseniä eläkeliitossa on lähes 130 000. Liiton ylimpänä päättävänä elimenä toimii kolmen vuoden välein kokoontuva liittokokous. Myös liittovaltuusto ja liittohallitus tekevät liiton toimintaan ja kehittämistä koskevia päätöksiä. Liittohallituksen puheenjohtaja vuonna 2018 on Eeva Kuuskoski. Liittoon voi hakea jäseneksi kuka tahansa yli 15-vuotias henkilö, jonka yhdistyksen hallitus hyväksyy jäseneksi. Liitto on perustamisestaan asti pitänyt kiinni puolueettomuudestaan ja riippumattomuudestaan sekä pyrkinyt

parantamaan eläkeläisten asemaa aloitteiden ja esitysten kautta. (Eläkeliitto, [viitattu 13.8.2018].)

Etelä-Pohjanmaan piiri on suurin Eläkeliiton 20 eri piiristä. Siihen kuuluu 32 eri yhdistystä ja sen jäsenmäärä oli huhtikuussa 2018 19 570. Piiri on jaettu kuuteen alueeseen; Järvisseudun, Kuusiokuntien, Kyrönmaan, Pohjoisen, Seinäjoen sekä Suupohjan alueeseen. Jokaiseen alueeseen kuuluu neljästä seitsemään paikallisyhdistystä. Piiriin kuuluvat yhdistykset järjestävät monenlaista virkistys- ja harrastustoimintaa jäsenilleen sekä organisoivat vapaaehtoistoimintaa. (Eläkeliitto, [viitattu 13.8.2018].)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman laaja selvitys Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan merkityksestä. Vapaaehtoistoiminnalle pyritään laskemaan taloudellinen arvo. Tämän lisäksi vapaaehtoistoiminnan merkitystä tarkastellaan itse vapaaehtoisten näkökulmasta, joka jää usein liian vähällä huomiolle.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA

2.1 Vapaaehtoistoiminnan historia

Järjestötoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet. Ensimmäiset suuren jäsenmäärän saavuttaneet järjestöryhmät olivat raittiusyhdistyksiä. 1800-luvun loppupuolella perustettiin ensimmäiset sosiaali- ja terveystajärjestöt. Näiden yhdistysten toiminnan ydin oli auttaa vaikeassa tilanteessa olevia ja etenkin ilman omaa syytään vaikeaan tilanteeseen päätyneitä ihmisiä. Esimerkiksi Suomen Punainen Risti on perustettu vuonna 1877 ja se onkin yksi Suomen vanhimmista järjestöistä. (Vuorinen ym. 2004, 8, Harjun 2007 mukaan.)

Ensimmäiset hyväntekeväisyysjärjestöt olivat rouvasväenyhdistykset, joita alettiin perustaa jo 1840-luvulla. Alussa kyseiset järjestöt keskittyivät pääasiassa puutteenaisten naisten ja lasten auttamiseen. Kuitenkin hyvin nopeasti heidän toimintansa laajeni alkeiskoulujen ja lastenhuoltolaitosten perustamiseen ja ylläpitoon. Koulut siirtyivät kansakoululaitoksen yleistymisen myötä 1860-luvulla kuntien vastuulle, mutta yhdistykset vastasivat edelleen huoltolaitoksista. Monet muutkin naisjärjestöt harjoittivat hyväntekeväisyystyötä vuosisadan loppupuolella esimerkiksi Suomen naisyhdistys ja Marttayhdistykset. (Jaakkola 1994, 144–149.)

Uskonnollisten yhdistysten rooli alkoi kasvaa 1800-luvun loppupuolella ja moniin kaupunkeihin perustettiin kaupunkilähetyksiä. Näiden tehtävänä oli antaa hengellistä ja aineellista apua. 1900-luvun alkupuolella tultaessa hyväntekeväisyysjärjestöt aloittivat toimintansa myös vanhusten, vammaisten ja sairaiden parissa. Samaan aikaan hyväntekeväisyystoiminta, joka oli aiemmin ollut vain ylempien yhteiskuntaluokkien vastuulla, alkoi yleistyä myös työväen keskuudessa. Järjestöjen työkentäksi muodostui ne alueet, joihin julkinen valta ei yltänyt. Kuntien oli helpompi tukea järjestöjen työtä kuin järjestää toimintaa itse. (Jaakkola 1994, 149.) Tämä merkitsi kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyön alkamista.

Vapaaehtoistoiminta jäsennetään usein järjestöjen tekemäksi työksi, mutta sitä on aina tehty paljon muuallakin. Toiminnan voidaan ajatella syntyneen perinteisen yhteisöllisyyden sisällä. Aaro Harju (2005, 73) puhuu agraariyhteiskunnasta, jossa

naapurit ryhtyivät auttamaan toisiaan vaativissa maatalous- tai rakennustöissä. Harjun mukaan tämän kaltaisella toiminnalla nopeutettiin sekä rationalisoitiin kiireisiä ja raskaita töitä. Naapuriapuun kuitenkin liittyi myös huolenpito muista ihmisistä. Heikossa tilanteessa olevat ihmiset saivat apua esimerkiksi sukulaisilta, naapureilta ja kyläyhteisöltä. Myös kaupungeissa syntyi tämän kaltaista auttamiseen liittyvää vapaaehtoistoimintaa. (Harju 2005, 73.)

Sotien aikaan suomalaisia kannustettiin tekemään talkootyötä ja auttamaan naapureita. Etenkin vapaaehtoisten naisten ja ikääntyneiden miesten työpanos kasvoi. (Satka 1994, 295.) Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Suomeen muodostuikin hyvin kattavasti erilaista sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa. Järjestöjen tarjoamat palvelut kehittyivät ammatillisempaan suuntaan ja ne patistivat päättäjiä uudistamaan sosiaalipolitiikkaa. (Harju ym. 2001, 34–35.)

Vapaaehtoistoiminnan muodot ovat laajentuneet viime vuosikymmenien aikana myös kansainväliseen auttamiseen. Esimerkiksi Punaisen Ristin nälkpäivä-keräystä on järjestetty ympäri Suomea jo 1980-luvulta asti (Suomen Punainen Risti, [viitattu 25.5.2018]). Laajentumisesta huolimatta vapaaehtoistoiminnan perusydin ei ole kokenut suurempia muutoksia, sillä sen nähdään edelleen olevan konkreettista työapua ja huolenpitoa toisista ihmisistä tai yhteisistä asioista.

Yhteisöllisyys on kokenut Suomessa suuria muutoksia ja on jopa puhuttu sen rappeutumisesta ja heikentymisestä. Harjun (2005, 72) mukaan olisi parempi puhua ennemminkin yhteisöllisyyden muuttumisesta. Perinteisen tiiviin yhteisöllisyyden tilalle on tullut moniulotteisempi ja väljempi yhteisöllisyys. Se ei ole siis kadonnut minnekään, mutta se on ajan saatossa muuttunut erilaiseksi.

Vapaaehtoistoiminnan aktiivisuus on Suomessa samalla tasolla muihin Euroopan maihin verrattuna. Maassamme löytyykin edelleen auttamisenhalua sekä yhteisvastuun kantamista. (Nylund & Yeung 2005, 14.) Aiemmin vapaaehtoisena toimiminen koettiin yleisenä velvollisuutena, kun taas nykyään sitä pidetään enemmänkin kansalaisoikeutena (Laimio & Välimäki 2011, 16). Myös vapaaehtoistoiminnan hyvinvointivaikutuksia ja yhteiskunnallista merkitystä arvostetaan entistä laajemmin (Laimio & Välimäki 2011, 10).

2.2 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä ja periaatteita

Vapaaehtoistoiminta määritellään usein palkattomuuden ja vapaaehtoisuuden kautta (ETENE 2014, 3). Usein vapaaehtoistoiminta nähdään ihmisten ja yhteisöjen hyväksi tehtynä toimintana, josta ei saada palkkaa ja lisäksi sitä ei voida tulkita velvollisuudeksi perhettä tai sukua kohtaan (Laimio & Välimäki 2011, 9). Vapaaehtoistoiminnasta siis perinteisesti erotetaan sukulais- tai naapurisuhteeseen perustuva auttaminen.

Viime vuosina on alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota myös siihen, että vapaaehtoistoiminta on muutakin kuin auttamista. Auttamiskeskeisen määritelmän rinnalle on tullut määrittely, joka huomioi myös vapaaehtoistoiminnan organisoinnin sekä vapaaehtoisen omat motiivit ja toiveet. Eskola ja Kurki (2001, 9–10.) kuvaavat vapaaehtoistoimintaa seuraavasti:

Vapaaehtoistoiminta on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamiseen ja tukitoimintaan, joka tähtää henkisen ahdingon lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistoimintaa ei tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan tehtävään valmennusta saaneen auttajan motiivi pohjautuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi ja oppii jotakin tärkeää. Myös tällaiseen toimintaan liittyvät tukitehtävät kuuluvat vapaaehtoistoiminnan piiriin. (Eskola & Kurki 2001, 9–10.)

Euroopan komission määritelmän mukaan vapaaehtoistoiminta pitää sisällään kaiken vapaaehtoisesti tehdyn työn, sekä virallisen että epävirallisen. Vapaaehtoisuuteen liittyy myös oleellisesti henkilön oma vapaa tahto, oma motivaatio sekä palkattomuus. European Youth Forumin määritelmä lisää edelliseen mahdollisuuden korvata vapaaehtoisille toiminnasta suoranaisesti aiheutuvat kulut sekä rajoittaa työkentelyn voittoa tavoittelemattomalle kansalaisjärjestölle. European Youth Forumin mukaan vapaaehtoistoimintaa ei saa käyttää korvaamaan palkattua työtä. (GHK 2010, 49.)

Itse vapaaehtoisuus on toimimista itselle tärkeän asian puolesta, jonka taustalla voi olla esimerkiksi halu muuttaa maailmaa, puuttua epäkohtiin tai yksinkertaisesti tehdä hyvää muille (Kansalaisareena, [viitattu 15.8.2018]). Vapaaehtoistoiminta on

vastavuoroista tekemistä ja ideana on se, että kaikki osapuolet saavat iloa. Vapaaehtoinen ja avun tarvitsija kohtaavat toisensa tasa-arvoisina erilaisuudesta huolimatta. (Harju ym. 2001, 43.)

Vapaaehtoistoimintaan liittyy paljon erilaisia ohjeita ja periaatteita. Ensisijaista on autettavan etu ja ihmisarvon kunnioittaminen (ETENE 2014, 5). Vaikka vapaaehtoinen olisi erimieltä elämään liittyvistä päätöksistä, niin tulee hänen silti toimia autettavan ehdoilla ja kunnioittaa hänen autonomiaansa. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät eettiset periaatteet ovatkin hyvin samankaltaisia verrattuna ammatilliseen työhön. Esimerkiksi vaitiolovelvollisuuden noudattamista odotetaan myös vapaaehtoistoinnassa, vaikka sitä ei ole määritelty yhtä tarkasti. (ETENE 2014, 6–7.)

Jokaisella vapaaehtoisella on omat lähtökohtansa sekä tietonsa ja taitonsa. Ei voida olettaa, että vapaaehtoinen olisi asiantuntija, vaikka hänellä olisikin paljon elämäkokemusta ja tietotaitoa. Vapaaehtoiset eivät siis korvaa ammatillista työtä, vaan ennemminkin täydentävät sitä ja toimivat ammatillisten työntekijöiden yhteistyökumppaneina (Harju ym. 2001, 37–38). Ammatillinen koulutus tuo aina mukanaan oman käsitteistönsä ja asioiden tulkinnan. Vapaaehtoistoimija onkin vahvoilla siellä, missä elämäkokemus ja henkilökohtainen tietotaito riittävät. (Harju ym. 2001, 38).

Vapaaehtoistoiminnan ja ammatillisen työn väliltä löytyy paljon yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Ensinnäkin tulee muistaa, että vapaaehtoistoimintaa eivät rajoita samalla tavalla erilaiset hallinnolliset tavat, säännöt ja säädökset. Tämän lisäksi vapaaehtoistoimintaan ei kohdistu samanlaisia odotuksia liittyen toiminnan hyötyihin ja vaikuttavuuteen. Nämä asiat mahdollistavat sen, että vapaaehtoistoinnassa voidaan olla ennakkoluulottomampia ja avarampia toimintatapojen suhteen kuin ammatillisessa työssä. (ETENE 2014, 6–7.)

Konkreettisin ero ammatillisen työn ja vapaaehtoistoiminnan välillä on se, että vapaaehtoistoinnasta ei saa palkkaa. Vapaaehtoinen siis saa toimeentulonsa jostain muualta (Harju ym. 2001, 38). Vapaaehtoistoiminnan etu on se, ettei sitä ole sidottu virka-aikaan, vaan sitä voidaan tehdä omien aikataulujen mukaan. Ammatillisen työn ja vapaaehtoistoiminnan rajat ovat kuitenkin liikkuvia ja ETENE:n mukaan olisikin jatkossa syytä kiinnittää enemmän huomiota vapaaehtoisen ja ammatillisen työn lähentämiseen eikä niiden eroavaisuuksien korostamiseen (ETENE 2014, 6).

2.3 Vapaaehtoistoiminnan muodot

Laimion ja Välimäen (2011, 11–12) mukaan monilla on liian suppea käsitys vapaaehtoistoiminnasta, vaikka toiminnan kirjo on todella monipuolinen. He ovatkin luokitelleet toiminnan eri osa-alueet seitsemään eri muotoon, joita on kuvattu taulukossa 1.

Vapaaehtoistoiminnan muoto	Kuvaus
Tukea tuottava vapaaehtoistoiminta	Toimintaa, jossa vapaaehtoinen auttaa jollain tavalla heikommassa asemassa olevaa ihmistä. Esimerkiksi Punaisen ristin ystävätoiminta voidaan nähdä kuuluvan tähän osa-alueeseen.
Osallistava vapaaehtoistoiminta	Vapaaehtoisen tehtävänä on aktivoida asiakastaan ja auttaa häntä osallistumaan erilaisiin aktiviteetteihin ja harrastuksiin.
Tuettu vapaaehtoistoiminta	Vapaaehtoinen ei pysty omien rajoitustensa takia toimimaan vapaaehtoisena ilman apua. Esimerkiksi riittämätön kielitaito tai liikuntarajoitus voivat olla tällaisia rajoituksia. Useimmiten auttajan rooli onkin olla rinnalla kulkija tai toisen vapaaehtoisen auttaja.
Palveluja tuottava vapaaehtoistoiminta	Tarkoitetaan itsenäistä palvelutoimintaa. Tähän osa-alueeseen voidaan ajatella kuuluvan esimerkiksi myyjäisiin leipominen, nettisivujen pyörittämisessä auttaminen tai vaatteiden ompelu.
Vertaistoiminta	Vertaistoimintaa pidetään yhtenä vapaaehtoistoiminnan erityismuotona. Tämän osa-alueen edellytyksenä on samanlainen elämäntilanne tai kokemus.
Talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta	Talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminnat ovat todella yleisiä ja monille tuttuja. Nämä toiminnot ovat usein kertaluonteisia eivätkä näin vaadi pitkää sitoutumista.
Järjestötoiminta ja muu kansalaisvaikuttaminen	Monet järjestötoiminnot organisoidaan täysin vapaaehtoisten voimin. Esimerkiksi eläkeliiton toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen.

Taulukko 1. Vapaaehtoistoiminnan muodot (Laimio & Välimäki 2011, 11–12.)

Järjestöt eivät yleensä keskity vain yhteen vapaaehtoistoiminnan muotoon, vaan toiminnassa tulee esille monia eri muotoja. Esimerkiksi Eläkeliiton toiminnassa tulevat esille varsinkin järjestötoiminta, vertaistoiminta, tapahtumatoiminta sekä tukea

tuottava ja osallistava vapaaehtoistoiminta. Muodot myös sekoittuvat usein keskenään toiminnan aikana; yksittäisissä tapahtumissa voidaan toteuttaa vapaaehtoistoimintaa monilla eri tavoilla yhtä aikaa.

Laimion ja Välimäen (2011, 11-12) mukaan Talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta sekä palveluja tuottava vapaaehtoistoiminta ovat molemmat matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa, koska ne ovat helposti lähestyttäviä ja usein kertaluontoisia. Monet ovatkin osallistuneet niiden kaltaiseen toimintaan esimerkiksi urheiluseurojen tai muun vastaavan toiminnan kautta (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2011).

Tukea tuottavassa vapaaehtoistoiminnassa sekä osallistavassa vapaaehtoistoiminnassa autettavan henkilön hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen ovat keskiössä. Vapaaehtoisen ja autettavan välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu niissä. (Laimio & Välimäki 2011, 11–12.) Eläkeliiton Apunen-toiminta on hyvä esimerkki näistä vapaaehtoistoiminnan muodoista.

Tuettu vapaaehtoistoiminta on tukea tuottavan ja osallistavan vapaaehtoistoiminnan kaltaista toimintaa, mutta siinä pyritään osallistamaan avunsaajan lisäksi myös vapaaehtoista. (Laimio & Välimäki 2011, 11–12.) Esimerkiksi maahanmuuttaja voi oppia vapaaehtoistoiminnan lomassa kieltä, mikä auttaa häntä integroitumaan yhteiskuntaan.

Vertaistoiminta sekä tuettu vapaaehtoistoiminta ovat molemmat vapaaehtoistoiminnan erityismuotoja (Laimio & Välimäki 2011, 11–12). Vertaistuen tuoma sosiaalinen tuki ja kokemus siitä, ettei ole yksin ongelmansa kanssa helpottavat vaikean tilanteen keskellä. (Huuskonen 2015). Esimerkiksi Eläkeliitto ylläpitää vertaistukiryhmiä leskille sekä avo- tai avioeron kokeneille henkilöille (Eläkeliitto, [viitattu 25.5.2018]).

Usein vapaaehtoistoimintaa ajatellessa unohdetaan järjestötoiminnan merkitys. Se mahdollistaa kaikkien muiden muotojen toteutumisen. Eläkeliiton Apunen-toiminnan taustalla on paljon järjestelyä ja suunnittelua, joka perustuu myös vapaaehtoisuuteen. Kolmas sektori ei toimisi ilman hallinnollista ja organisoivaa toimintaa, joka toteutetaan usein ainakin osittain vapaaehtoisvoimin.

2.4 Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta

Eläkeliiton määritelmän mukaan "vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan omasta halusta lähtevää auttamista ja tukemista." (Eläkeliitto 2010, 16.) Ne voivat kohdistua hyvin monenlaisiin asioihin. Vapaaehtoisella on aina oikeus valita tehtävänsä ja hän saa myös itse valita, onko hänen antamansa apu säännöllistä, tilapäistä, satunnaista tai vain kertaluontoista.

Eläkeliitto painottaa myös, että vapaaehtoistoiminta ei perustu pakkoon vaan vapaaehtoinen voi koska tahansa lopettaa auttamisen tai kieltäytyä tehtävästä. (Eläkeliitto 2010, 16.) Vapaaehtoisen voidaan ajatella olevan apua tarvitsevan kanssa-kulkija, kun taas ammattilainen lähestyy asiakasta asiantuntijana. Vapaaehtoistoimijan ja avuntarvitsijan välillä vallitsee molemminpuolinen kunnioitus ja tasa-arvoisuus. Avuntarvitsija valitsee itse vapaaehtoisensa ja hänellä on aina oikeus lopettaa suhde. Vapaaehtoistoiminnassa toimitaan pitkälti autettavan ehdoilla ja vapaaehtoisen on kunnioitettava itsemääräämisoikeutta ja valintoja. (Eläkeliitto 2010, 16–17.)

Eläkeliiton paikallisjärjestöt järjestävät erilaisia kerhoja, juhlia, matkoja sekä muuta toimintaa. Esimerkiksi keväällä 2018 Etelä-Pohjanmaan piiri järjesti piirin kevätkokouksen, HyTe-seminaarin ja karaoken piirinmestaruuskilpailut. Eläkeliitossa koontuvat säännöllisesti myös urheilukerhot ja –kilpailut, jotka ovat suosittuja. Etelä-Pohjanmaalla suosituimmat lajit ovat golf, keilaus ja boccia. (Eläkeliitto, [viitattu 25.5.2018].)

Apunen, eli auttava vapaaehtoistoiminta on yksi Eläkeliiton ylläpitämä toimintamuoto. Vapaaehtoiset tekevät vierailuja koteihin ja laitoksiin sekä tarjoavat asiointiapua. Vuonna 2016 toimintaan osallistui yli 11 000 vapaaehtoista. Vapaaehtoisten osaamista parannetaan Eläkeliiton järjestämissä koulutuksessa. Vapaaehtoistoiminnan kohderyhmää ei ole rajattu, eli vapaaehtoinen voi toimia sekä nuorten että vanhojen ihmisten kanssa. (Apunen, [viitattu 13.8.2018].)

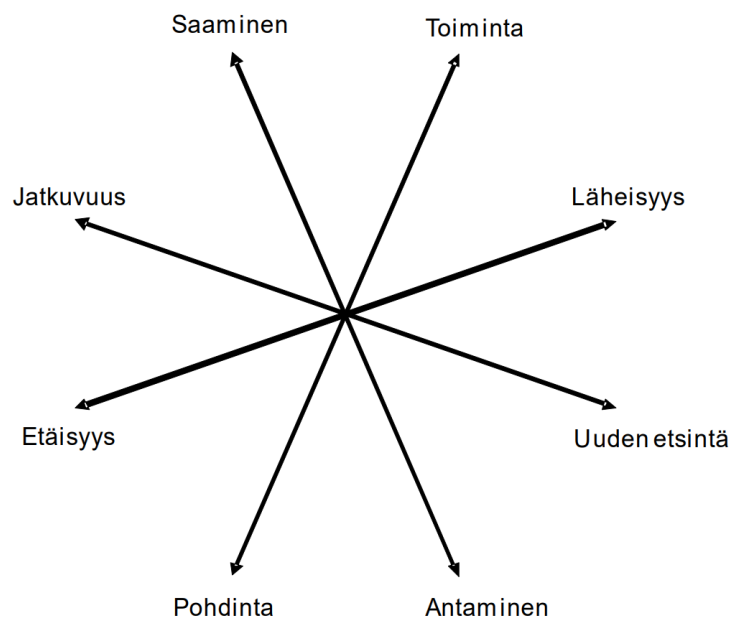
Vapaaehtoisten voimin pyöritetään myös monia erilaisia tukiryhmiä, jotka auttavat vaikeassa elämäntilanteessa olevia. Esimerkiksi yhtäkkiä yksin -ryhmässä puolisonsa menettäneet lesket saavat tukea sekä sopeutumisvalmennusta, kun taas

erosta eheäksi -ryhmässä samanlaista apua saavat avo- tai avioeron kokeneet. Ver-
taistukiryhmien lisäksi Eläkeliiton vapaaehtoiset järjestävät myös muita ryhmiä,
joissa harrastetaan kädentaitoja, musiikkia ja muita aktiviteetteja. (Eläkeliitto, [vii-
tattu 25.5.2018].)

2.5 Vapaaehtoistoiminnan motiivit

Anne Birgitta Yeung (nyk. Pessi) kuvailee motivaatiota vapaaehtoistoiminnan kivija-
laksi. Hänen mukaansa vapaaehtoistoiminnan luonne on vapaamuotoisuutensa ja
joustavuutensa vuoksi riski pitkäaikaiselle toiminnalle. Vapaaehtoisen henkilökoh-
tainen motivaatio onkin suuressa roolissa toiminnan jatkuvuuden kannalta. (Yeung
2005, 83.)

Yeung on luonut timanttimalin kuvaamaan vapaaehtoisuuden taustalla olevia mo-
tiiveja. Aineistona mallia varten Yeung (2005, 104–106) käytti vapaaehtoisia, joita
hän haastatteli. Haastatteluissa tuli ilmi 767 motivaatiotekijää, joista Yeung kokosi
neljä ulottuvuutta. Yeung esitteli mallin väitöskirjassaan vuonna 2004, mutta käsitteli
sitä laajemmin toimittamassaan kirjassa *Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot, osalli-
suus* (Yeung 2005, 104-125).

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimali (Yeung 2005, 107.)

Ensimmäinen neljästä ulottuvuudesta on saaminen-antaminen. Vapaaehtoisen itse saamat asiat sisältävät monipuolisesti fyysisiä, psyykkisiä sekä sosiaalisia hyötyjä. Näitä motivaatioteemoja olivat mahdollisuus toteuttaa itseään, henkilökohtaisen hyvinvoinnin kohentaminen sekä palkitsevuus. Myös vapaaehtoistoiminnan tarjoama sisältö elämään ja työkokemus tulivat esille haastatteluissa. Antamiseen liittyi olennaisesti halu auttaa sekä usein elämäkokemusten kautta tuleva empatia muita kohtaan. Akselin keskelle sijoittui sekä saamiseen että antamiseen liittyviä teemoja. Näitä ovat esimerkiksi antamisen kautta saaminen, keskinäisen avun antaminen sekä henkilökohtainen kasvu. (Yeung 2005, 109–112.)

Toinen ulottuvuus on jatkuvuus-uuden etsintä. Jatkuvuuden ääripäähän kuuluvia teemoja olivat tuttu aihepiiri, positiiviset kokemukset ja muistot aiemmasta vapaaehtoistoiminnasta, elämänkulku sekä oman identiteetin rakentaminen. Eräät haastateltavat pitivät vapaaehtoistoimintaa eräänlaisena palkkatyön jatkeena tai korvaajana. Uuden etsintään taas liittyi olennaisesti uusien asioiden oppiminen, erilaisuus ja vastapaino omaan elämänvaiheeseen sekä henkilökohtainen muutos, jotka innoittavat osallistumaan toimintaan. Vapaaehtoistoiminta koetaan uutena ja mielenkiintoisena asiana. Toiminnan avulla myös haetaan laajennusta omaan elämänpiiiriin uusien kokemusten ja ihmissuhteiden kautta. (Yeung 2005, 112–113.)

Seuraava ulottuvuus on etäisyys-läheisyys. Suuri osa sen motivaatioelementeistä painottuu läheisyyden puolelle, eivätkä ulottuvuuden kaksi eri puolta ole vuorovaikutuksessa keskenään tällä akselilla. Läheisyyteen liittyviä teemoja ovat esimerkiksi ryhmään kuuluminen, uudet ihmiskontaktit sekä yhteishenki, jotka vetävät osaa osallistujista vapaaehtoistoiminnan pariin. Toiminnan sosiaalisuus ja siihen sisältyvä vuorovaikutus olivat tärkeitä motivaattoreita. Etäisyyteen liittyi vapaaehtoistoiminnan joustavuus ja epäbyrokraattisuus; toiminta ei ole pakollista vaan sitä voi tehdä silloin kun se sopii vapaaehtoistoimijalle. (Yeung 2005, 113–115.)

Timanttimallin viimeinen ulottuvuus on pohdinta-toiminta. Toimintaan liittyviä teemoja olivat vapaa-ajan täyttö, toiminnallisuus sekä toimintamuotojen organisoimisen toteutus. Toiset pitivät toiminnan vaihtelevuutta hyvänä asiana, toiset taas nauttivat sen säännöllisyydestä. Pohdintaan liittyviä teemoja olivat arvot, roolimallit, henkinen kasvu sekä henkilökohtaisten asioiden läpikäyminen. Akselin ääripäiden väliin

sijoittuvia teemat yhdistivät ääripäiden teemoja esimerkiksi arvojen toteuttamisella toiminnassa. (Yeung 2005, 116–117.)

Yeungin (2005, 121–122) mukaan neljä ulottuvuutta muodostavat yhdessä myös oman metaulottuvuuden: itseä kohti - itsestä pois päin. Vasemmalle osoittavat ääripäät ovat suuntautuneet itse vapaaehtoistoimijaan, kun taas oikean puolen ääripäät kuvaavat vapaaehtoistoiminnan ulos suuntautuvaa puolta. (Yeung 2005, 121–122.)

Usein motivaatio ei keskity vain yhteen ulottuvuuteen, vaan timanttimallin eri osat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Vapaaehtoistoimijoiden motivaatiosta löytyy usein elementtejä jokaiselta timanttimallin neljästä akselista. Mallin avulla Yeung sijoitti tutkimustaan varten haastattelemiensa vapaaehtoisten motivaatioelementit kuvioon, ja piirsi jokaiselle henkilökohtaisen motivaatiokartan. Kartan avulla voidaan osoittaa, miten moninaisia eri motivaatiotekijät ovat. Vapaaehtoisen motivaatio voi muuttua eri aikojen ja toimintojen välillä, joten motivaatiokarttakin voi näyttää erilaiselta eri olosuhteissa. (Yeung 2005, 104–109.)

Eero-Tapani Hynysen (2015, 39–40) Pro gradu –tutkielman tuloksissa kuvataan vapaaehtoistoiminnan motiiveja. Yleisimpänä haastatteluissa tuli esille individualistiset eli yksilölliset motiivit. Useille haastateltaville vapaaehtoistoiminta oli tapa löytää mielekästä tekemistä, joka yhdisti omien taitojen käyttämisen ja kehittämisen apua tarvitsevien ihmisten tukemiseen. Eläkkeelle jääneille tai muuten työmarkkinoiden ulkopuolelle joutuneille vapaaehtoistoimintaan osallistuminen tuo sisältöä muuten mahdollisesti tyhjään arkeen.

Altruismi, eli taipumus ottaa muiden hyöty huomioon, oli toinen yleisesti ilmenevä motiivi Hynysen (2015, 38–39) tutkimuksessa. Halu auttaa ja olla hyödyksi muille ihmisille motivoi monia lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan. Kolmas Hynysen (2015, 41–42) tutkimuksessa esille tuleva motiivi oli solidaarisuus. Vaikean elämäntilanteen kokenut henkilö voi kokemuksensa kautta tuntea halua sekä kykyä auttaa samassa tilanteessa olevia ihmisiä. Yksi haastatteluissa esiin tullut esimerkki tästä on omaishoitaja, joka perusti omien kokemustensa vaikuttamana omaishoitoyhdistyksen. Myös aikaisemmin elämässä saatu apu voi motivoida ihmisen auttamaan muita heikossa tilanteessa olevia.

Joidenkin vapaaehtoisten työn taustalla on velvollisuuden tunne. Heille vapaaehtoisuus liittyy keskeisesti kunnan kansalaisuuteen. Tällöin vapaaehtoisuus koetaan itseisarvona. Hyvätuloisten vapaaehtoistoiminnan motiivina on keskimäärin useammin kansalaisvelvollisuus kuin pientuloisilla. (Raninen, ym. 2007, 109–110.)

Eläkeläiset liittyvät herkemmin erilaisten yhdistysten jäseniksi kuin nuoret. Yhtenäisena motiivina heillä on halu tavata uusia ihmisiä. Ikääntyneiden määrä korostuu varsinkin potilas- ja kansanterveysjärjestöissä sekä eläkeläisjärjestöissä. Vapaaehtoistoiminta soveltuu hyvin eläkeläisille, koska he voivat itse vaikuttaa aktiivisuutensa määrään ja aikaan. (Raninen ym. 2007, 124.) Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen tarjoaa osalle eläkkeelle siirtyjistä mahdollisuuden säilyttää työelämästä tuttu elämänrytmi ja malli (ETENE 2014, 5).

2.6 Vapaaehtoistoiminnan hyödyt ja taloudellinen merkitys

2.6.1 Yksilö

Vapaaehtoistoiminnan tarkoituksena on hyödyttää sekä tekijäänsä että sen kohdetta eli voidaan puhua kaksisuuntaisesta prosessista. (Kansalaisareena, [viitattu 15.8.2018]). Vapaaehtoisella on mahdollisuus oppia uusia taitoja, kokea iloa ja saada uusia ystäviä sekä kokemuksia. Vapaaehtoistoiminta voi lisätä vapaaehtoisen oman elämän arvokkuuden tunnetta, koska auttaessa muita ihminen tuntee itsensä tarpeelliseksi. (Harju ym. 2001, 36). Maslowin tarvehierarkian mukaan ihmisen perustarpeisiin kuuluu kokea olevansa arvostettu ja tärkeä muiden ihmisten keskuudessa (Maslow, ym. 1987, 21). Vapaaehtoistoiminta on hyvä väylä näiden tunteiden saavuttamiseen.

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksen mukaan ikääntyneet vapaaehtoistoimijat saavat toimintaan osallistumisesta monipuolisia hyötyjä. Suurin osa tapaustutkimuksista osoitti, että vapaaehtoiset laajentavat verkostojaan luomalla ihmissuhteita muihin vapaaehtoisiiin tai autettaviin. Sosiaalisten verkostojen kasvaminen on erityisen tärkeää niille ikääntyneille, jotka tuntevat olonsa yksinäi-

siksi ja syrjäytyneiksi. Eri sukupolvia osallistavaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen parantaa ikääntyneiden suhteita nuorempiin ihmisiin sekä perhepiirissä että sen ulkopuolella. (Ehlers, Naegele & Reichert 2011, 31.)

Toinen Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksessa esille tullut hyöty oli kasvanut tarpeellisuuden tunne. Sen merkitys korostuu etenkin elämän isoissa muutoksissa, kuten eläkkeelle jäädessä tai lasten muuttaessa pois kotoa. Myös puolison tai oman vanhemman omaishoitajana toimimisen päättyminen voi olla tällainen vaihe elämässä. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen tuo elämään uudenlaista sisältöä ja ajanvietettä. (Ehlers ym. 2011, 31.)

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksen tulosten mukaan vapaaehtoistoiminta lisää ikääntyneen vapaaehtoisen itseluottamusta ja parantaa itsetuntoa. Vapaaehtoistoiminta auttaa myös ikääntyneitä huomaamaan kykynsä vaikuttaa asioihin vielä eläkeikäisenä. Tämä on erityisen tärkeää henkilöille, joilla on alhainen koulutustaso, fyysisiä rajoituksia tai jotka kuuluvat vähemmistöryhmään. (Ehlers ym. 2011, 32.)

Myös uusien taitojen kehittäminen nousi esille Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksesta. Vapaaehtoisten taitoja kehittävät varsinkin järjestöjen organisoimat koulutukset. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen voi myös lisätä kiinnostusta ottaa osaa vapaaehtoistoimintaan laajemmin esimerkiksi muiden järjestöjen kautta. (Ehlers ym. 2011, 32.)

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksessa kävi ilmi, että ikääntyneet vapaaehtoiset saavat toiminnasta monipuolisia terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä hyötyjä. Myös Jarkko Utriainen (2012, 14) pääsi samankaltaisiin tuloksiin koamalla kansainvälisistä kirjallisuuslähteistä vapaaehtoisena toimivan yksilön saamia hyötyjä. Vapaaehtoiset kokevat oman terveytensä kohentuneet toimintaan osallistumisen seurauksena. Subjektiivisen kokemuksen lisäksi fyysisen terveyden kohentamista on todistettu myös toimintakykytestien avulla. Vapaaehtoistoiminnan psyykkiset hyödyt näkyvät kasvaneena onnellisuutena ja elämänilona. Näiden tekijöiden seurauksena ahdistuksen ja masennuksen oireet sekä kuolleisuusriski vähenvät.

Aaro Harju (2005, 70) tuo esille kirjassa *Vapaaehtoistoiminta – anti, arvot ja osallisuus* näkökulman vapaaehtoistoinnasta ihmistä jalostavana tekijänä. Hän kuvaillee sen edistävän ihmisen arvomaailmaa ja syventävän identiteettiä. Osallistuminen parantaa vapaaehtoisen vuorovaikutustaitoja sekä kehittää häntä yhteiskunnan jäsenenä.

Vapaaehtoistoinnasta puhuttaessa ei voida unohtaa apua saavan henkilön saamia hyötyjä. Ensinnäkin palvelua ei välttämättä saisi muualta tai ainakin siitä joutuisi maksamaan. Autettava saa vapaaehtoiselta ilmaista avunantoa arjen tarpeissa. Tämän lisäksi vapaaehtoinen tuo autettavan elämään vaihtelua ja sosiaalisia verkostoja, joista on paljon hyötyä autettavan kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Laimio & Välimäki 2011, 19.)

2.6.2 Yhdistys

Vapaaehtoisten työpanos eri kolmannen sektorin toimijoille on merkittävä. Ilman vapaaehtoisia monia yhdistyksiä ei olisi olemassa eikä niillä olisi minkäänlaista toimintaa. Vapaaehtoiset työskentelevät erilaisissa tehtävissä yhdistysten sisällä, ja tuovat omat tietonsa ja kokemuksensa yhdistysten käyttöön. Konkreettisen auttamisen lisäksi vapaaehtoisten panos näkyy myös yhdistysten hallinnollisissa tehtävissä. Monissa järjestöissä ei ole lainkaan palkattua työvoimaa, eli myös toimintaa suunnittelevat, organisoivat ja johtavat henkilöt toimivat vapaaehtoisina. Myös yhdistystoimintaan olennaisesti liittyvä kokoustaminen sekä päätöksenteko ovat usein vapaaehtoisuuteen perustuvaa.

Hyvänä esimerkkinä vapaaehtoisten merkityksestä yhdistykselle voidaan pitää sotilaskotitoimintaa. Nimittäin ilman vapaaehtoisia ei sotilaskotiliitto pystyisi tekemään työtä varusmiesten hyväksi ja sotilaskodeista jouduttaisiin luopumaan. Vapaaehtoiset tekevät sotilaskodeissa muun muassa töitä kirjastolla, keittiössä ja kassalla. Sotilaskotitoimintaa on ollut Suomessa jo sata vuotta ja se toimii edelleen valtaosin vapaaehtoisvoimin (Sotilaskotiliitto, [viitattu 14.8.2018]).

Monet vapaaehtoistoimintaan osallistuvista ovat olleet työelämässä oman alansa asiantuntijoita, mitä he voivat hyödyntää yhdistystoiminnassa. Monipuolisesta osaamisesta on paljon hyötyä yhdistykselle, koska yhdistyksessä tarvitaan erilaisia vahvuuksia ja osaamisalueita.

Vapaaehtoisten merkitys näkyy myös yhdistyksen taloudessa. Vapaaehtoiset ovat mukana varainkeruussa esimerkiksi myymällä tuotteita tai hankkimalla lahjoittajia. Usein myytävät tuotteet ovat vapaaehtoisten itse tekemiä tai tuottamia. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta on Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin Jouluviesti-lehti, joka muodostaa merkittävän osan heidän tuloistaan. Julkaisutoiminta on piirin suurin yksittäinen tuloerä.

2.6.3 Yhteiskunnallinen

Ilman vapaaehtoistoimintaa Suomesta puuttuisi monia eri palveluita. Esimerkiksi vapaaehtoinen pelastuspalvelu tukee viranomaisia onnettomuus- ja kriisitilanteissa vapaaehtoisten voimin (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, [viitattu 14.8.2018]). Elin- ja verenluovutukset ovat myös vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, jota ammatillinen työ ei voi syrjäyttää (Raninen ym. 2007, 113). Ilman vapaaehtoisia valtio ja kunnat joutuisivat itse resursoimaan paljon enemmän määrärahoja järjestääkseen palvelut, jotka toimivat vapaaehtoisten voimin. Järjestöt ovat ottaneet vastuulleen osan sosiaali- ja terveysalan palveluista, joka helpottaa julkisen sektorin taakkaa. Esimerkiksi ulkoilutus- ja saattajapalvelut ovat nykyään pitkälti vapaaehtoisten vastuulla.

Kunnat ja valtio tiedostavat vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisen merkityksen. Tämän vuoksi he tukevat sitä rahallisesti. Kolmannen sektorin rahoitus muodostuu pääasiassa kolmesta eri lähteestä. Julkisesta rahoituksesta, yksityisistä lahjoituksista sekä omasta rahoituksesta, joka pitää sisällään esimerkiksi jäsenmaksut ja myyntitulot (Raninen ym. 2007, 132).

Vapaaehtoistoiminnan merkittävät yhteiskunnalliset vaikutukset tulevat ilmi vasta viiveellä ja sen kaikkia yhteiskunnallisia vaikutuksia on vaikea määritellä tarkasti. Kuitenkin sen voidaan katsoa pienentävän yhteiskunnallisia eroja ja lisäävän sekä

solidaarisuutta että tasa-arvoa. Sen myötä syntyy monenlaisia toiminnan paikkoja ihmisille ja samalla se kehittää myös yhteisöllisyyttä (Laimio & Välimäki 2011, 22). Vapaaehtoistoiminnan luoman yhteisöllisyyden tunteella on merkittäviä vaikutuksia, sillä se vähentää yhteiskunnassa ilmeneviä järjestyshäiriöitä ja pikkurikollisuutta. (Raninen ym. 2007, 113). Täten sen voidaan nähdä vaikuttavan suoranaisesti yhteiskuntarauhaan.

2.6.4 Taloudellinen

Vapaaehtoistoiminnan ehkäisevät ja valtaistavat vaikutukset heijastuvat sosiaali- ja terveystalouteen. Sekä Ruralia-instituutti että Kansalaisareena ovat tutkineet vapaaehtoistoiminnan taloudellisia vaikutuksia. Ruralia-instituutin tutkimuksen kohteena olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Suomen 4H-liiton, Suomen pelastusalan keskusjärjestön sekä Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellisiin vaikutuksiin. Tutkimuksessa hyödynnettiin RegFin-laskentamallia. Näiden neljän järjestön vapaaehtoistoiminnan kokonaistuntimäärä oli yli 10 miljoonaa tuntia vuodessa. Tämän toiminnan rahallisen arvon laskettiin olevan sadan ja 160 miljoonan euron välillä. Toiminnan painotettu keskimääräinen hinta tuntia kohden oli 12,44 euroa. (Laasanen 2011, 19.)

Ruralia-instituutin tutkimuksessa vapaaehtoistoimintaa järjestäville yhdistyksille kertyi kuluja noin 2 euroa tuntia kohden (Laasanen 2011, 19). Tämä osoittaa sen, että näiden järjestöjen vapaaehtoistoimintaan investoima raha tuottaa noin kuusi kertaa suuremman arvon toiminnan kautta. Vapaaehtoistoiminta siis tuottaa yhteiskuntaan merkittäviä taloudellisia hyötyjä.

Kansalaisareenan (2015, 2–3) toteuttama kyselytutkimus selvitti monia vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita. Tutkimuksen otos edusti koko maan aikuisväestöä. Tutkimuksen tulosten mukaan noin joka kolmas haastateltava kertoi osallistuneensa vapaaehtoistoimintaan viimeisen neljän viikon aikana. Yhteensä vapaaehtoistoimintaan osallistuvia arvioitiin olevan noin 1,3 miljoonaa. Näistä vapaaehtoisista 65–79-vuotiaita oli 319 000. Kyseinen ikäryhmä käytti kaikista eniten aikaa vapaaehtoistoimintaan; vuonna 2015 neljän viikon aikana keskimäärin 23 tuntia, kun kaikkien

ikäryhmien keskiarvo oli samana vuonna hieman yli 18 tuntia. Eläkeikäisten roolia voidaankin pitää merkittävänä.

Kokonaisuudessaan vapaaehtoistoiminnan taloudellinen arvo oli Kansalaisareenan (2015, 34) tutkimuksen mukaan 2,6 miljardia euroa vuonna 2010 ja 2,95 miljardia euroa vuonna 2015. Tämän arvon laskemisessa käytettiin apuna 10 euron tuntipalkkaa. Vapaaehtoistoiminnan kokonaisarvoa kuvaavat luvut eivät kuitenkaan anna täyttä kuvaa tilanteesta, sillä ne eivät ota huomioon henkilön palkkauksesta aiheutuvia muita kuluja, eli todellisuudessa vapaaehtoistoiminnan arvo on vielä suurempi.

2.7 Yhteenveto aiemmista tutkimuksista

Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Iso osa tutkimuksista keskittyi tutkimaan toiminnan määrää sekä profiloimaan toimintaan osallistuvia henkilöitä. Myös toiminnan motiiveihin liittyviä tutkimuksia on paljon. Vapaaehtoistoiminnan taloudellisia tai yhteiskunnallisia merkityksiä taas ei ole tutkittu kovin usein.

Kansalaisareena RY on yhdessä HelsinkiMission, Kirkkohallituksen sekä Taloustutkimuksen kanssa tehnyt laajan tutkimuksen vapaaehtoistoinnasta Suomessa vuosina 2010, 2015 ja 2018. Tutkimusta varten haastateltiin vuosittain noin 1000 yli 15-vuotiaasta Suomen asukasta. Neljän viikon aikana tehdyn vapaaehtoistoiminnan tuntimääräksi he arvioivat vuonna 2010 13,35 tuntia, vuonna 2015 18,09 tuntia ja vuonna 2018 15,36 tuntia henkilöä kohden. Osana tutkimusta laskettiin myös vapaaehtoistoiminnan taloudellista arvoa käyttämällä apuna vapaaehtoisten määrää, tehtyjen tuntien keskiarvoa sekä 10 euron tuntipalkkaa. Arvoksi muodostui 2,6 miljardia euroa vuonna 2010 ja 2,95 miljardia vuonna 2015. (Kansalaisareena 2015, 2–3 & 34; Rahkonen 2018, 2-9.)

Tilastokeskus on tutkinut vapaaehtoistoimintaa vuosina 1999 ja 2009. Sen saamien tulosten mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on pysynyt kyseisen 10 vuoden aikana samana. 10 vuotta täyttäneestä väestöstä noin kolmannes oli osallistunut vapaaehtoistoimintaan tutkimusta edeltäneen neljän viikon aikana ja viimeisen vuoden aikana lähes 40 prosenttia vastanneista oli osallistunut vapaaehtoistoimin-

taan. Miehet tekevät tämän tutkimuksen mukaan keskimäärin hieman enemmän vapaaehtoistoimintaa kuin naiset. Ikäluokista 45–64-vuotiaat osallistuvat eniten vapaaehtoistoimintaan. Lasten ja nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on selkeästi vähentynyt 10 vuoden aikana, kun taas yli 65-vuotiaiden vapaaehtoistoiminnan määrä oli lisääntynyt eniten. (Suomen virallinen tilasto 2011).

Suomen sosiaali ja terveys ry (SOSTE) julkaisee järjestöbarometrejä, jotka tutkivat sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa sekä resursseja. Viimeisin järjestöbarometri julkaistiin vuonna 2016 ja seuraava ilmestyy lokakuussa 2018. Vuoden 2016 barometrin mukaan valtaosalla paikallisista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä ei ole lainkaan palkattua työvoimaa, vaan vapaaehtoistoiminta mahdollistaa niiden toiminnan. Tutkimukseen vastanneista eläkeläisyhdistyksistä vain kahdella prosentilla oli palkattua henkilöstöä. Vapaaehtoistyövoiman merkitys korostuukin erityisesti eläkeläisjärjestöjen keskuudessa. (Peltosalmi ym. 2016, 42–60, 80–88.)

Kuten luvussa 2.5.4 mainittiin, Ruralia-instituutti toteutti OK-opintokeskuksen tilaaman tutkimuksen liittyen vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellisiin vaikutuksiin. Tutkimuksen kohteiksi valittiin neljä järjestöä: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Suomen 4H-liitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö sekä Suomen Punainen Risti. Järjestöjen toimintaa verrattiin tilanteeseen, jossa samat vapaaehtoisvoimin toteutetut palvelut järjestettäisiin julkisin varoin ja niistä maksettaisiin asianmukaista palkkaa. Tutkimuksen mukaan järjestöt toteuttivat vapaaehtoistoimintaa yhteensä yli 10 miljoonaa tuntia vuodessa, ja toiminnan arvo kansantalouden kannalta on tutkimuksen mukaan noin sadan ja 160 miljoonan euron välillä. (Laasanen 2011, 19.)

Ikääntyneiden vapaaehtoistoimintaa on tutkittu Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksessa. Se koostui 30 tapaututkimuksesta 11 Euroopan Unionin jäsenmaan alueella. Tutkimuksessa keskityttiin etenkin syrjäytymisvaarassa olevien ikääntyneiden vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi tutkimuksessa keskityttiin ikääntyneiden vapaaehtoisten saamiin hyötyihin toiminnasta. Tulosten mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen antaa monenlaisia hyötyjä toimijalle, esimerkiksi laajentamalla verkostoja ja parantamalla itsetuntoa sekä lisää elämän merkityksellisyyden tunnetta. (Ehlers ym. 2011, 31–32.)

Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan Kirkkososiologian professori Anne Birgitta Pessi (os. Yeung) on julkaissut paljon vapaaehtoistoimintaan liittyviä tutkimuksia. Pessin vuonna 2005 toimittama *Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus* -kirja on tiivistänyt monipuolisesti tietoa liittyen vapaaehtoistoiminnan eri puoliin. Teoksessa käytetään laajasti eri tutkijoiden, opettajien sekä sosiaalialan ammattilaisten julkaisuja. Pessin väitöskirja *Individually together – Volunteering in late modernity: social work in the Finnish church* käsittelee Suomen Evankelisluterilaisen kirkon vapaaehtoistoimintaa yksilön ja yhteiskunnan kannalta (Yeung 2004, 45–55).

Eero-Tapani Hynynen selvitti Pro gradu –tutkielmassaan vapaaehtoistoiminnan taustalla olevia motiiveja. Hynynen haastatteli tutkimusta varten kymmentä vapaaehtoista Kaarinan vapaaehtoistoiminnan keskus Paletista. Hän toi tuloksissaan esille haastatteluissa ilmentyneitä motiiveja, joista merkittävimmät ovat altruismi, solidaarisuus sekä individualistiset motiivit. (Hynynen 2015, 42–45.)

Theseus-nettisivulta löytyy nimikehaussa vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö -hakusanoilla yhteensä 45 AMK-opinnäytetyötä. Valitsimme esiteltäväksi kolme opinnäytetyötä, jotka sivusivat aiheitamme.

Petteri Lehtola (2015, 16-19) tutki opinnäytetyössään *Vapaaehtoistoiminnan kehittyminen ja haasteet – Vapaaehtoistoiminnan kiinnostavuus ja motiivit Seinäjoella ihmisten kiinnostusta ja asennetta vapaaehtoistoimintaa kohtaan*. 38 prosenttia tutkimukseen vastaajista oli osallistunut vapaaehtoistoimintaan viimeisen vuoden aikana. Yleisimmät syyt vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen olivat mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä halu auttaa muita ihmisiä. Suuri osa vastaajista, jotka eivät osallistuneet vapaaehtoistoimintaan taas kertoivat syyksi siihen oman ajan riittämättömyyden.

Katri Tuukkanen (2011, 39–49) opinnäytetyö *"Miksen mäkin tähän voisi ruveta" - Vapaaehtoistoiminnan kantavat rakenteet taas selvitti vapaaehtoistoiminnan onnistumisen kannalta tärkeitä rakenteita*. Sen lisäksi Tuukkanen tutki myös vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista merkitystä sekä ajankohtaisuutta. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että vapaaehtoistoiminnan tärkeimpiä rakenteita on vapaaehtoisten motivaatio, mutta myös organisaation ja yhteisön tuki ovat tärkeitä tekijöitä toiminnan onnistumisen kannalta.

Anni Honkinen ja Satu Mylläri (2011, 36–48) tutkivat vapaaehtoistoiminnan hyötyjä opinnäytetyössään "Sosiaalisuuden ja iloisuuden voisi sanoa lisääntyneen" - Vapaaehtoistoiminnan merkitys nuorten vapaa-ajassa. Tulosten mukaan vapaaehtoiset saivat toiminnasta iloa ja hyvää mieltä, uusia sosiaalisia kontakteja sekä oppimiskokemuksia. Nuoret kertoivat myös vapaaehtoistoiminnan tuovan lisää sisältöä ja merkitystä vapaa-aikaan, mikä on tärkeää myös eläkeikäisille vapaaehtoisille

Vaikka vapaaehtoistoiminnan hyötyjä avunsaajalle on tutkittu laajasti, sen laajempien taloudellisten merkitysten selvittäminen on jäänyt vähälle huomiolle. Ruralia-instituutti tutki vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellisia merkityksiä, mutta tutkimuksen kohderyhmä oli rajattu neljään yhdistykseen, joista yksikään ei ollut eläkeläisjärjestö. Myös Kansalaisareenan tutkimuksessa laskettiin vapaaehtoistoiminnan taloudellista arvoa, mutta siinä keskityttiin pääasiassa tarkastelemaan vapaaehtoistoimintaa muista näkökulmista.

Eläkeläiset osallistuvat aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan, ja mielestämme onkin tärkeää selvittää eläkeläisjärjestöjen toiminnan merkitystä suuremmissa mittakaavoissa. Eläkeliiton vapaaehtoistoimintaa tutkimalla saa hyvän katsauksen yhden järjestön toimintaan. Tästä tutkimuksesta on myös hyötyä eläkeläisjärjestöille, jotta he saavat yhteiskunnassa äänensä kuuluviin ja enemmän arvostusta järjestämälleen vapaaehtoistoiminnalle. Konkreettisenä esimerkkinä tästä Eläkeliitto voi käyttää tätä tutkimusta hyödyksi hakiessaan rahoitusta projekteille tai hankkeille, sillä vapaaehtoistoiminnalla voi kattaa rahoituksen omavastuuosuuden.

3 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan merkitystä sekä yhteiskunnan että vapaaehtoisten itsensä kannalta. Pyrimme myös selvittämään vapaaehtoisten motiiveja toimintaan osallistumiseen. Koska haluamme ymmärtää toiminnan kokonaisvaltaista merkitystä, on tärkeää selvittää myös vapaaehtoisten itsensä saamat hyödyt toimintaan osallistumisesta. Alla ovat tutkimuskysymyksemme.

- Mikä on Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys?
- Mitkä ovat Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoisten motiivit osallistua toimintaan, ja mitä hyötyjä he saavat vapaaehtoistoiminnasta?

Kielitoimiston määritelmän mukaan merkitys kuvaa jonkin asian arvoa sekä tärkeyttä (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2018). Motiivi taas on syy tai peruste tietyn asian tekemiseen (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2018).

Tämä opinnäytetyö jakautuu selvästi kahteen osaan. Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin pyynnöstä tutkimme heidän toimintansa taloudellista merkitystä, materiaaleina tässä käytimme piirin itse kokoamia toimintatilastoja. Toimintatilastoista hyödynsimme ainoastaan Apunen-toiminnan osiota, koska muissa osiossa ei ollut eritelty käytetyn ajan määrää. Tämän lisäksi halusimme tutkia vapaaehtoisten motiiveja, sekä toiminnan merkitystä vapaaehtoisille. Tässä osiossa käytimme aineistona teemahaastatteluja. Kahden eri tyyppisen aineiston vuoksi tässä tutkimuksessa on yhdistetty laadullisen ja määrällisen tutkimuksen menetelmiä.

3.1 Määrällinen tutkimus

Vilkan (2007, 14) mukaan kysymyksiä, joihin määrällisen tutkimuksen avulla pyritään vastaamaan ovat kuinka moni, kuinka paljon sekä kuinka usein. Tämän opin-

näytetyön määrällinen osuus tutkii Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin Apunen-vapaaehtoistoiminnan ja paikallisyhdistysten tekemän vapaaehtoisen järjestöyden taloudellista merkitystä.

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus on luo yleisen käsityksen muuttujien välisestä suhteesta ja eroista (Vilka 2007, 13). Tyypillistä määrällisiä menetelmiä käytettäessä on tiedon tarkasteleminen numeerisesti, eli tutkimuksen kohteita ja niiden ominaisuuksia kuvataan numeroiden avulla. (Vilka 2007, 14.) Määrällisen tutkimuksen laadullisesta erottaa se, että kvantitatiivisessa tutkimuksessa kohde on teoriasta ja tutkijasta riippumaton (Puusa & Juuti 2011, 47). Eli periaatteessa eri tutkijoiden tulisi päästä samankaltaisiin tuloksiin, jos he tutkivat samaa aineistoa määrällisin menetelmin.

Kyselylomake on yleisin tapa hankkia tietoa määrällistä tutkimusta varten. Määrällistä tutkimusta tehtäessä on mahdollista hyödyntää myös muiden keräämää aineistoa. (Vilka 2007, 30.) Eläkeliitto kerää omia toimintatilastojaan, joissa eritellään toimintaa eri muotojen sekä käytetyn ajan mukaan. Tilastot soveltuivat tutkimuksemme määrällistä osuutta varten, joten päätimme hyödyntää Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin aikaisemmin keräämää aineistoa järjestön tekemästä vapaaehtoistoiminnasta. Toimintatilastojen lisäksi Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiriin kuuluvien paikallisyhdistysten hallitusten jäsenet seurasivat toimintaan käyttämiensä tunteja ja keräsivät tästä aineistoa tammi-huhtikuussa 2018.

Eläkeliitolta saamamme aineisto koostui kahdesta eri osasta. Ensiksi saimme paikallisyhdistysten toimintatilastot, jotka oli kerätty vuoden 2017 aikana. Toimintatilastoissa kerrottiin Apunen-kortit palauttaneiden henkilöiden määrä ja arvio kortin palauttamatta jättäneistä vapaaehtoisista. Lisäksi eriteltiin vapaaehtoistoiminnan eri muodot, auttamiskerrat yhteensä, avunsaajien määrä sekä kokonaistuntimäärä. Apunen-toiminnan eri muodot olivat kotivierailut, laitosvierailut, asiointiapu, puhelinkontaktit sekä muu vapaaehtoistoiminta. Apunen-kortti on tämän opinnäytetyön liitteenä 1

Toimintatilastoihin kerättiin monipuolisesti paikallisyhdistysten järjestämä toiminta. Toiminnan eri kategorioita olivat mm. Perustoiminta, pienryhmä- ja harrastetoiminta, tapahtumat ja matkat, liikunta ja terveys sekä vaikuttaminen. Kaikki Eläkeliiton piirit

ja yhdistykset käyttävät samaa toimintatilastolomaketta, ja sitä hyödynnetään Eläkeliiton toiminnan suunniteluun ja seurantaan. Kuten aiemmin totesimme, emme kuitenkaan hyödyntäneet tutkimuksessa kaikkia toimintatilastoja, vaan keskityimme Apunen-toimintaan. Kuitenkin toimintatilastojen kerääminen on yhdistyksille tärkeää, sillä ne kertovat toiminnan laajuudesta ja sen merkittävydestä päättäjille ja rahoittajille.

Toimintatilastojen lisäksi saimme paikallisyhdistysten hallitusten keräämiä tilastoja vuoden 2018 ensimmäiseltä kolmannekselta. Hallitusten jäsenet seurasivat itse järjestötyöhön käytettyä aikaa. Järjestötyö on tärkeä aihe, sillä mikään paikallisyhdistys ei toimisi ilman hallituksen tekemää suunnittelua, ohjausta ja organisointia. Myös yhdistysten taloudellisten asioiden hoito on kokonaan vapaaehtoisten vastuulla. Apunen-toimintaakaan ei pystyttäisi toteuttamaan tässä mittakaavassa ilman hallinnollista työtä.

Hallituksen keräämissä tilastoissa toiminta jaettiin toiminta-alueen mukaan joko oman yhdistyksen, alueen, piirin tai koko Eläkeliiton puolesta tehtyyn työhön. Nämä osa-alueet jakautuivat omiin alakategorioihinsa, joihin kuului esimerkiksi kokoukset, valmistelut, tilaisuudet ja kilpailut. Lisäksi tilastoissa eriteltiin Apunen-toiminnan ja liikuntatoiminnan organisointiin käytetyt tunnit sekä piirin Jouluviesti-lehden tekemiseen käytetty aika.

3.2 Laadullinen tutkimus

Vapaaehtoistoimijoiden motiiveja sekä heidän kokemiaan toiminnasta saatuja hyötyjä tutkimme laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntämällä. Laadullista tutkimusta pidetään sopivana menetelmänä, kun halutaan selvittää tietyissä tapahtumissa mukana olleiden toimijoiden merkitysrakenteita (Metsämuuronen 2005, 203). Laadullinen tutkimus korostaa osallistuvien henkilöiden näkökulmia ja yksittäisiä tapauksia. Oleellista on myös tutkijan vuorovaikutus aineiston kanssa.

Laadulliset menetelmät korostavat subjektiivisuutta (Puusa & Juuti 2011, 47). Siksi aineiston kannalta onkin oleellista saada syvällistä tietoa tutkimuksen kohderyhmän

kokemuksista sekä käsityksistä. Laadulliseen tutkimukseen on monia erilaisia lähestymistapoja, jonka vuoksi tutkimuksen tavoitteet voivat olla monipuolisia ja vaihtelevia. Tavoitteita voi olla esimerkiksi tiedon hankkiminen, ymmärryksen syventäminen ja ilmiön kuvaaminen tai tulkitseminen. (Puusa & Juuti 2011, 48.)

Keskeisiä tutkimusmenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa ovat havainnointi ja haastattelu. (Metsämuuronen 2005, 203). Tässä tutkimuksessa käytettiin teema-haastattelua.

3.3 Teemahaastattelut ja niiden toteutus

Päätimme toteuttaa tutkimukseemme liittyvät haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Puolistrukturoidussa haastattelussa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, eikä haastattelua ole rajoitettu vain ennalta määritettyihin kysymyksiin. Tällaisen haastattelun hyöty onkin se, että keskustelun aikana voi tulla esiin asioita, joita tutkija ei välttämättä ajatellutkaan suunnitellessaan kysymyksiä tai vastausvaihtoehtoja. (Puusa 2011, 81.)

Haastattelu on yleinen tapa kerätä tietoa laadullista tutkimusta varten. Jari Metsämuuronen (2005, 224) mukaan haastattelu on aineiston keräämiseen sopiva tekniikka, kun ”halutaan tulkita kysymyksiä tai täsmentää vastauksia” tai ”halutaan kuvaavia esimerkkejä”. Mielestämme haastattelu oli näistä syistä sopivin menetelmä tutkimuksen tähän osuuteen.

Haastattelut toteutettiin touko- ja kesäkuussa 2018. Kohderyhmänä haastatteluille toimi Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoimintaan aktiivisesti osallistuvat henkilöt. Valitsimme haastatteluihin viisi halukasta. Halusimme tuoda esille molempien sukupuolien näkökulmat, joten haastattelimme kahta miestä ja kolmea naista.

Haastateltavat löytäksemme otimme yhteyttä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin hallitukseen. He kutsuivat meidät vierailemaan Seinäjoen paikallisyhdistyksen tapahtumaan Seinäjoen Joupiskalle, jossa voisimme etsiä sopivia henkilöitä. Yhdistyksen jäsenet olivat miettineet jo etukäteen meille sopivia henkilöitä. Haastatte-

limme kolmea henkilöä paikan päällä, sekä sovimme kaksi haastattelua myöhemmän ajankohtaan. Joupiskalla henkilöitä haastateltiin ravintolan hiljaisessa kabinettillassa, kun taas neljäs haastattelu järjestettiin haastateltavan kotona. Viimeistä henkilöä haastateltiin puhelimen välityksellä.

Haastattelutilanteiden aluksi haastateltavat lukivat saatekirjeen ja täyttivät haastattelusopimuksen. Puhelinhaastattelua varten sopimus ja saatekirje toimitettiin sähköpostin välityksellä ja haastateltava kuittasi ne sähköpostilla luetuksi. Saatekirjeen ja haastattelusopimuksen pohjat ovat nähtävillä tämän työn liitteinä 2 ja 3.

Haastatteluissa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Keskustelun pohjana käytettiin listaa kysymyksistä, jotka ohjasivat haastattelua oikeaan suuntaan. Keskustelut olivat kuitenkin hyvin vapaamuotoisia, ja haastateltaville annettiin mahdollisuus kertoa asioista, jotka olivat heidän mielestään tärkeitä. Teemahaastattelun runko on liitteenä 4

Äänitimme haastattelut ja litteroimme ne heti haastatteluiden jälkeen saman päivän aikana. Litteroidussa tekstissä ei mainita haastateltavien nimiä yksityisyyden suojan varmistamiseksi. Poistimme tekstistä myös muutkin keskustelussa mainitut nimet sekä asiat, joista haastateltavat voitaisiin tunnistaa. Haastattelut olivat melko lyhyitä, ne kestivät puoli tuntia tai vähemmän.

3.4 Aineiston analyysi

3.4.1 Määrällinen

Kuten luvussa 3.1 kuvattiin, määrällinen aineisto koostui kahdesta osasta; Apunen-toiminnan tilastoinnista syntyneistä aineistoista sekä paikallisyhdistysten hallitusten jäsenten keräämistä järjestötyöhön käytettyjen tuntien tilastoista. Samassa luvussa myös kerrottiin, että Apunen-toiminnan tilastot kuvaavat järjestön ulkopuolelle tehdyn vapaaehtoistoiminnan laajuutta ja määrää, kun taas järjestötyön tuntien seuranta kuvaa järjestön sisälle suuntautuvan toiminnan määrää.

Apunen-toiminnan kortin palauttaneita henkilöitä oli 286. Yhdistykset arvioivat kortin palauttamatta jättäneiden vapaaehtoisten määräksi 937, eli aineisto kattaa vain pienen osan Apunen-toimintaan osallistuneista. Tilastojen mukaan kuusi yhdistystä ei ollut kerännyt Apunen-toiminnan tunteja.

Tilastot järjestötyön tunneista palautti 23 paikallisyhdistyksestä, eli 9 yhdistystä ei palauttanut niitä. Vastausten määrä on hyvä sekä Apunen- että järjestötoiminnan tuntitilastoissa, sillä matala vastausprosentti on yleisin ongelma määrällistä tutkimusta tehdessä (Vilkkä 2007, 59). Olemmekin tyytyväisiä paikallisyhdistysten aktiivisuuteen.

Kokosimme molemmista aineistoista saamamme tiedot Excel-taulukoihin. Valitsimme ohjelmaksi Excelin, sillä se on meille entuudestaan tuttu. Aineistomme on myös melko yksinkertainen, joten emme kokeneet tarvetta kehittyneemmille ohjelmille. Erittelimme tilastoja alueiden sekä vapaaehtoistoiminnan muotojen mukaan. Apunen-taulukoiden laatimisen prosessi oli yksinkertainen, mutta järjestötyön tilastojen taulukointi oli vaikeampaa tilastojen monimuotoisuudesta johtuen.

Paikallisyhdistysten hallitusten keräämät järjestötyön tuntitilastot olivat hyvin moninaisia. Osa yhdistyksistä oli täyttänyt kaikkien hallituksen jäsenten tunnit yhteen lomakkeita, kun taas muutama yhdistys palautti suuren määrän lomakkeita. Myös tilastojen yksityiskohtaisuus vaihteli paljon esimerkiksi tuntimäärien erittelyssä.

Järjestötoiminnan tuntien seurannan ohjeistuksessa oli tullut pieniä sekaannuksia. Alkuperäisten ohjeiden mukaan paikallisyhdistysten hallitusten tuli seurata omaa tuntimääräänsä neljän kuukauden ajan ja sen lisäksi arvioida koko vuoden tuntimäärä. Tuntien seuranta tapahtui vuoden 2018 tammikuusta huhtikuun loppuun. Ongelmaksi muodostui se, että lähes kaikki yhdistykset palauttivat vain toisen tuntimäärän. Yhdistykset eivät olleet merkinneet, oliko kyseessä neljän kuukauden tilasto vai koko vuoden arvio, mikä tuotti meille hankaluuksia aineistoa analysoidessa.

Aineiston vaihtelevan tason vuoksi päätimme tarkastella järjestötyöhön käytettyjä tunteja yksittäisten paikallisyhdistysten tasolla. Valitsimme kuusi eri paikallisyhdistystä, joiden tunteihin paneuduimme tarkemmin. Halusimme ottaa mukaan eri ko-

koisia yhdistyksiä, joten jaottelimme yhdistykset kahteen ryhmään jäsenmäärän mukaan. Valitsimme kolme pientä ja kolme suurta paikallisyhdistystä tutkimuksen järjestötyötä käsittelevää osuutta varten.

Emme halunneet eritellä aineistoja paikallisyhdistysten mukaan, koska emme halua suoranaisesti vertailla yhdistysten tekemän työn määrää. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole korostaa eri paikallisyhdistysten Apunen-toiminnan aktiivisuuden eroja. Päädyimmekin siis vertailemaan dataa Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin kuuden alueen mukaisesti. Halusimme myös tarkastella koko piirin yhteistilastoja.

3.4.2 Laadullinen

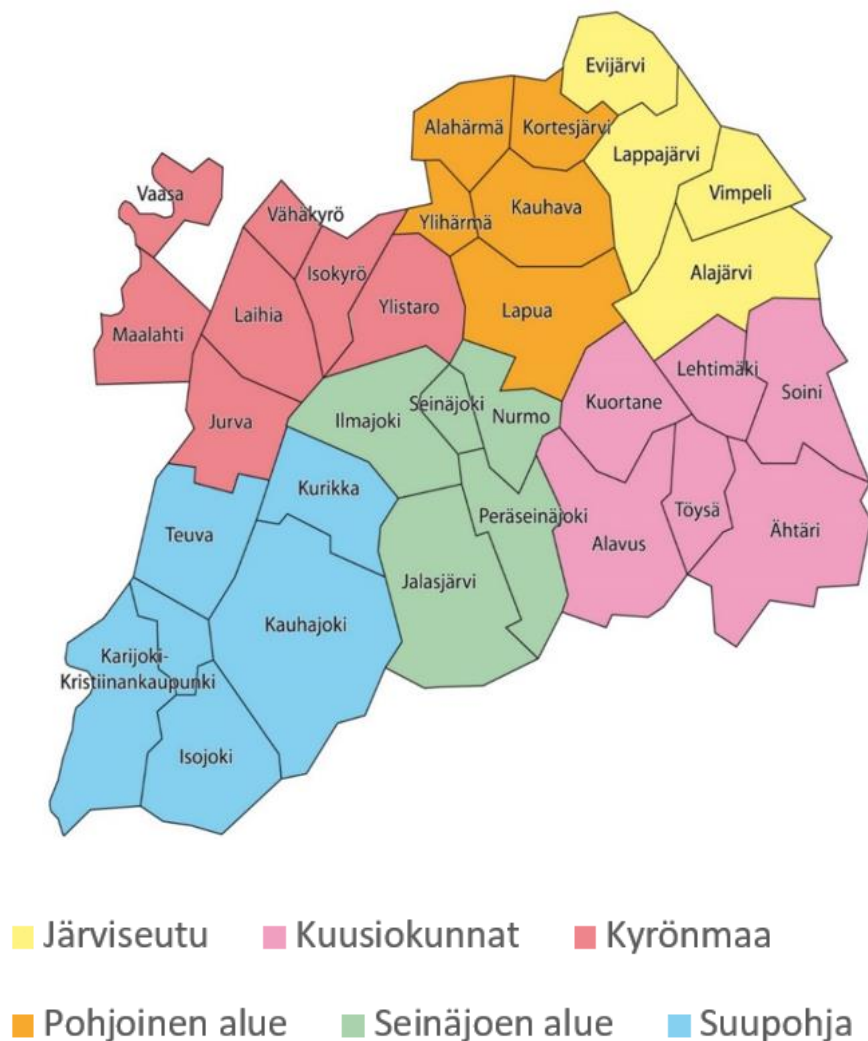
Laadullisen haastatteluaineiston analyysitavaksi valitsimme teemoittelun. Teemoittelu on yksi yleisimmistä laadullisen aineiston analyysimenetelmistä. Siinä tutkimusaineistoa jaotellaan keskeisten aihepiirien eli teemojen mukaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelujen litteroinnin jälkeen tulostimme ne paperille, jonka jälkeen luimme ne läpi muuttamaan kertaan. Lukemisen aikana me ympyröimme tekstistä vapaaehtoisten motivaatiotekijöitä sekä saatuja hyötyjä, ja jaoinme niitä eri teemojen alle. Peilasimme tarkasteluvaiheessa haastatteluja tieteelliseen teoriaan, varsinkin Yeungin (2005, 107) timanttimalin motivaation ulottuvuuksiin sekä Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksen tuloksiin.

Aineiston teemoittelun jälkeen aloimme vertailla haastatteluissa esille tulleita teemoja Yeungin (2005, 104–117) timanttimalin motivaation neljään ulottuvuuteen. Samalla keräsimme myös vapaaehtoistoiminnasta vapaaehtoiselle tulevia hyötyjä omaan ryhmäänsä. Tämän jälkeen sijoitimme eri motivaatiotekijät timanttimalin ulottuvuuksien akseleille. Jaoimme myös vapaaehtoistoimijoiden mainitsemat hyödyt eri luokkiin tulosten mukaan. Tutkimuksen tulokset –luvussa käymme läpi analyysiprosessissa esille tullutta tietoa.

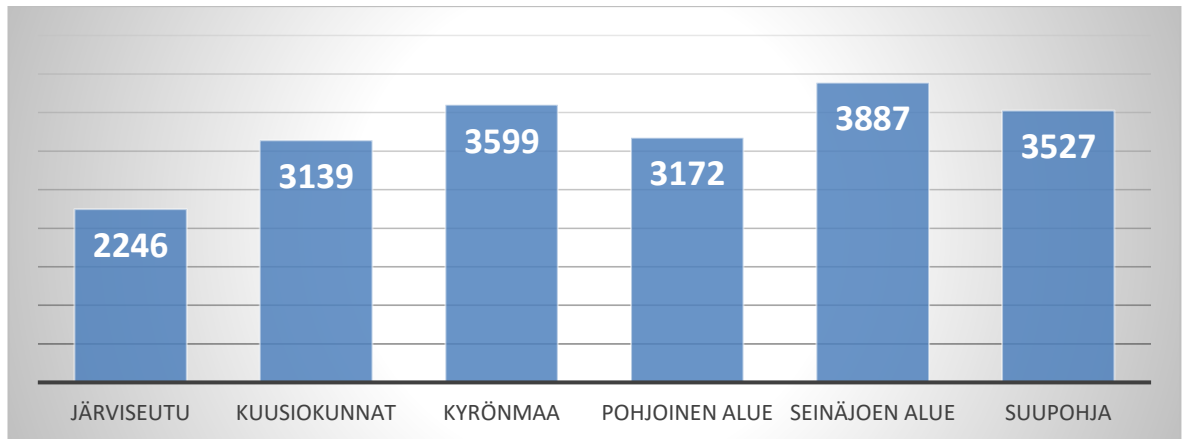
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi aineiston analyysissä esille tulleita tuloksia. Laadullinen ja määrällinen aineisto ovat erotettuina omiin alalukuihinsa. Määrällinen aineisto on jaettu paikallisyhdistysten ulos päin kohdistuvan sekä sisään päin kohdistuvan vapaaehtoistoiminnan mukaan. Ulospäin suuntautuva vapaaehtoistoiminta pitää sisälleen Apunen-toiminnan, kun taas sisäänpäin suuntautuva toiminta on pääasiassa järjestötyötä. Laadullisen tutkimuksen osuudessa käsitellään vapaaehtoisten kokemia hyötyjä ja motiiveja osallistua toimintaan.

Kuvioissa 2 ja 3 esitetään Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin aluejako sekä alueiden jäsenmäärät.

Kuvio 2. Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin aluejako (Eläkeliitto, [viitattu 13.8.2018].)

Kuvio 3. Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueiden jäsenmäärät 30.4.2018

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueet ovat jäsenmäärältään melko samankokoisia. Ainoastaan järviseuTU erottuu muita pienempänä. 30.4.2018 suurin alue oli Seinäjoen alue. JärviseuTU on ainoa alue, johon kuuluu neljä paikallisyhdistystä. Muissa alueissa niitä on viiden ja seitsemän välillä.

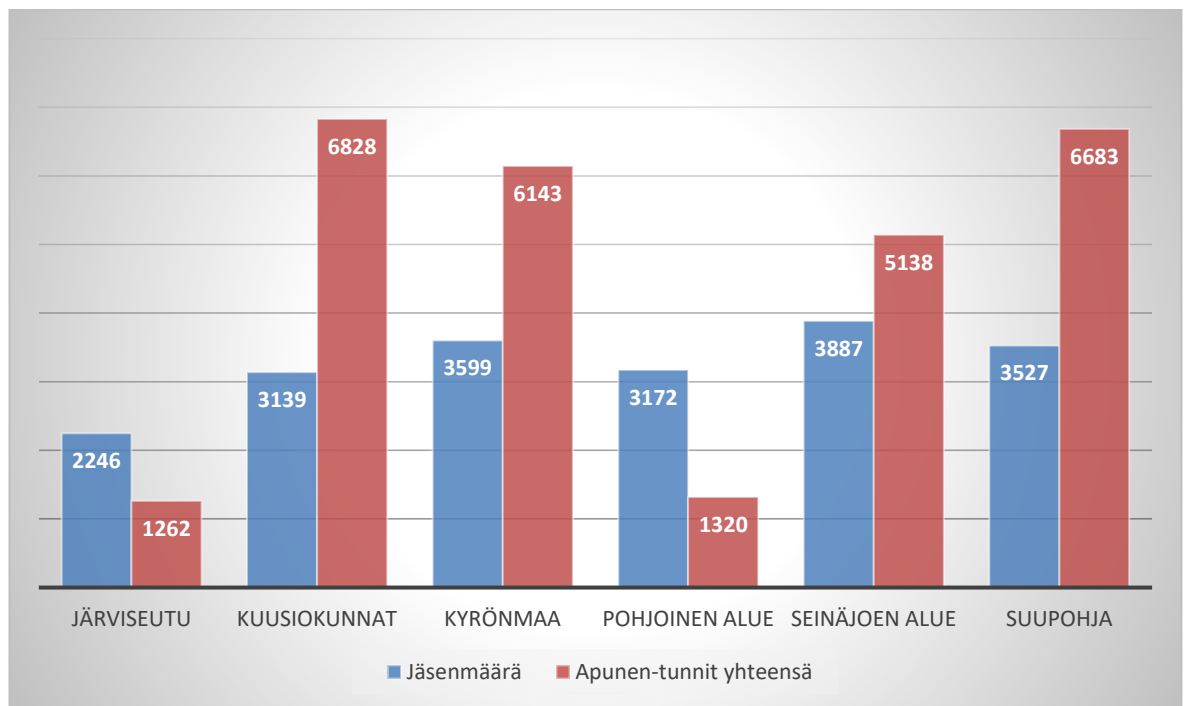
Kuvio 3 on kasattu Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiriltä saatujen paikallisyhdistysten jäsenkehitystilastojen pohjalta. Laskimme yhteen eri alueiden paikallisyhdistysten jäsenmäärät vuoden 2018 huhtikuun lopun tilastojen mukaan piirin kokonaisjäsenmäärä oli 19 570.

4.1 Taloudellinen merkitys ja laajuus

Kaikki paikallisyhdistykset eivät tilastoineet Apunen-toimintaan tai järjestötoimintaan käytettyjä tunteja. Paikallisyhdistysten vastausprosentti oli Apunen-toiminnassa 81,25 % ja järjestötoiminnassa 71,88 %. Apunen-vapaaehtoisten tarkkaa lukumäärää ei ole julkaistu, joten emme voi olla varmoja itse vapaaehtoisten vastausprosentista. Korteja palauttaneita vapaaehtoisia oli 286, ja yhdistykset arvioivat palauttamatta jättäneiden korttien määräksi 937.

4.1.1 Ulospäin suuntautuva toiminta

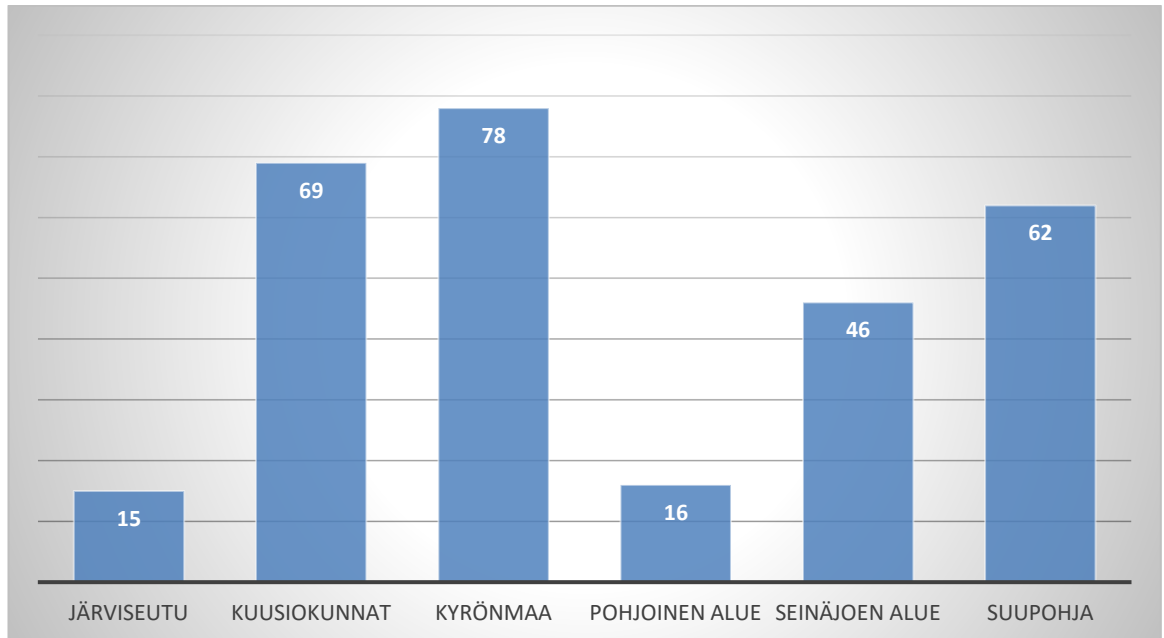
Eläkeliiton Apunen-toiminta pitää sisällään vierailuja koteihin ja laitoksiin sekä asiointiapua ja puhelinkontakteja. Vapaaehtoistoimintaa tehdään piirissä paikallisyhdistysten kautta. Kuvioon 4 on kerätty Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueiden tekemät Apunen-toiminnan tunnit ja vertailleet niitä alueiden jäsenmäärään.

Kuvio 4. Apunen-toiminnan tunnit verrattuna jäsenmäärään Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueella

Kuusiokuntien, Kyrönmaan sekä Suupohjan alueet tekivät yli 6000 Apunen-tuntia vuoden 2017 aikana. Kuusiokunnilla oli tunteja kaikista eniten, vaikka se on toiseksi pienin alue jäsenmäärältään. Seinäjoen alue on jäsenmäärältään kaikista suurin alue, mutta se ei yltänyt tässä vertailussa kolmen eniten tuntien keränneen alueen joukkoon. Pohjoinen alue ja Järviseutu keräsivät selkeästi muita alueita vähemmän tunteja vuonna 2017. Molemmilta alueilta vain kolme paikallisyhdistystä oli tilastoinut Apunen-tunteja, mikä selittää keskimääräistä pienempiä tuntimääriä. Muilta alueilta tilastoinnin oli tehnyt neljästä kuuteen yhdistystä. Tämän lisäksi Järviseutu on selvästi pienin alue jäsenmäärältään.

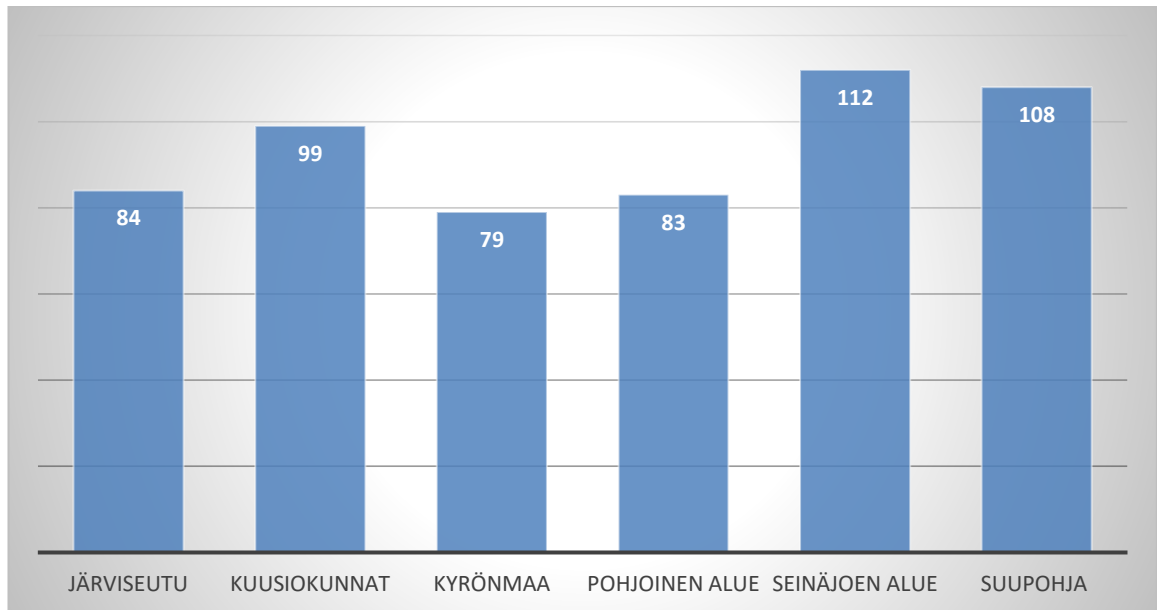
Palautettujen korttien lukumäärässä oli suurta vaihtelua eri alueiden välillä, mikä selittää eroja tehtyjen Apunen-tuntien määrässä. Kuviossa 5 on kuvattu Apunen-korttien palautusmääriä alueittain.

Kuvio 5. Palautettujen Apunen-korttien määrä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueilla

JärviseuTU sekä Pohjoinen alue palauttivat vähiten Apunen-kortteja. Ne olivatkin alueet, joissa tehtiin vähiten Apunen-tunteja. Eniten kortteja palautti Kyrönmaan alue. Kuvioon 6 on laskettu Apunen-tuntien määrä palautettua korttia kohden, eli montako tuntia yksi vapaaehtoinen on keskimäärin tehnyt. Arvot ovat pyöristetty kokonaiseen tunteihin.

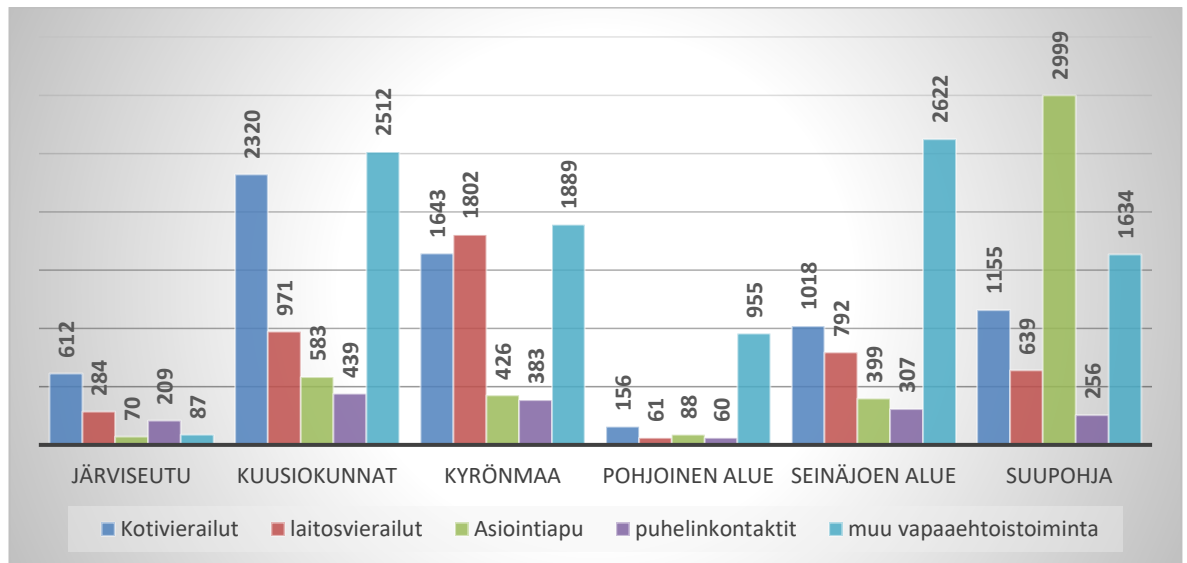
Kuvio 6. Apunen-toiminnan tuntien määrä palautettua korttia kohden Etälä-Pohjanmaan piirin alueilla

Apunen-tuntien määrä on paljon tasaisempi eri alueiden välillä, kun niitä tarkastelee suhteutettuna palautettujen korttien määrään. Kuvio kertoo, että yhden vapaaehtoisen keskimääräinen työpanos on melko samankaltainen riippumatta alueesta. Vaikka JärviseuTun sekä Pohjoisen alueen tekemä kokonaistuntimäärä on selvästi muita pienempi, kuviossa 6 eri alueiden väliset erot tasoittuvat selvästi.

Koko Etälä-Pohjanmaan piirin alueen Apunen-tuntien keskiarvo palautettua korttia kohden oli 95,7 tuntia. Yksi Apunen-vapaaehtoistoimija käyttää vapaaehtoistoimintaan siis hieman alle sata tuntia vuodessa. Kansalaisareenan (2015, 3) tutkimuksen mukaan vapaaehtoiset käyttivät toimintaan vuonna 2015 keskimäärin 18 tuntia kuukaudessa eli 216 tuntia vuodessa.

Apunen-vapaaehtoisten keskiarvo kuukautta kohden on 8 tuntia, eli 2 tuntia viikossa. Se on hieman vähemmän kuin Kansalaisareenan (2015, 3) saama keskiarvo. Tähän syynä on kuitenkin se, että Kansalaisareenan tutkimus kattaa kaiken vapaaehtoistoiminnan, kun taas moni Etäläliiton vapaaehtoinen osallistuu vapaaehtoistoimintaan myös Apunen-toiminnan ulkopuolella. Apunen-toiminnan tunnit ei kata kaikkea Etäläliiton järjestämää vapaaehtoistoimintaa, vaan se on osa sitä. Esimerkiksi järjestötyö sekä vertaistoiminta eivät kuulu Apunen-toiminnan piiriin.

Kuvio 7 kuvaa Apunen-toiminnan tuntien jakautumista eri vapaaehtoistoiminnan muotojen sekä alueiden välillä.

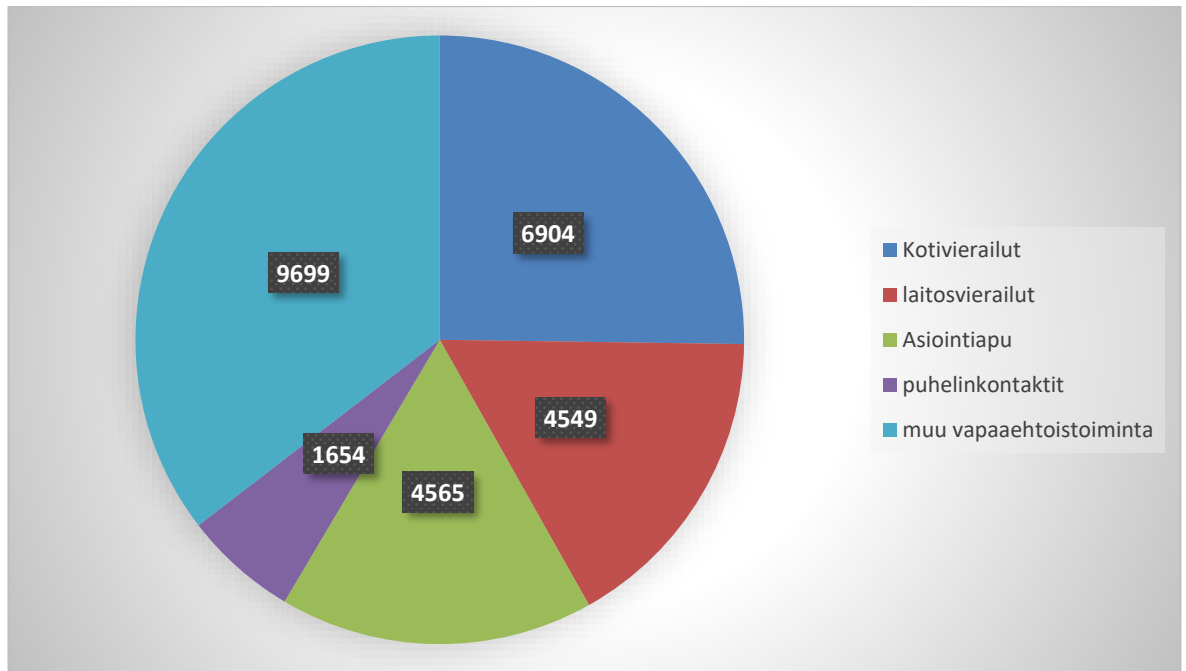

Kuvio 7. Apunen-toiminnan eri muotoihin käytetyt tunnit Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin alueilla

Kuviossa näkyy, miten vaihtelevaa Apunen-toiminta on eri alueiden välillä. Muu vapaaehtoistoiminta on neljällä alueella eniten tunteja kerryttänyt muoto. Varsinkin Seinäjoen alueella sekä Pohjoisella alueella muun vapaaehtoistoiminnan määrä on paljon suurempi muihin muotoihin verrattuna. Myös Kuusiokuntien alueella muu vapaaehtoistoiminta on myös isossa osassa, minkä lisäksi alueella tehdään paljon kotivierailuja.

Suupohjan alueella asiointiapu on selkeästi suurin yksittäinen vapaaehtoistoiminnan muoto, kun taas muilla alueilla se on vähäisempää. Järviseudulla kotivierailuihin käytettiin eniten tunteja. Kyrönmaan alue oli ainoa, jossa laitospvierailut muodostivat suuren osan Apunen-toimintaan käytetyistä tunneista. Kaavio havainnollistaa hyvin, että kuinka monipuolista Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin Apunen-toiminta on. Lisäksi kaaviosta voidaan saada johtopäätös siitä, että vapaaehtoistoiminnan painopiste vaihtelee eri alueiden välillä.

Kuvioon 8 on kerätty Apunen-toiminnan eri muotojen osuus koko Etelä-Pohjanmaan piirin alueen Apunen-toiminnasta.

Kuvio 8. Apunen-toiminnan eri muotoihin käytetyt tunnit Etelä-Pohjanmaan piirissä

Etelä-Pohjanmaan piirin alueella suurin osa Apunen-tunneista oli merkitty Muu vapaaehtoistoiminta –kategorian alle. Siihen käytettiin yhteensä hieman alle 10 000 tuntia. Muulla vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi kuljettamista konsertteihin tai tapahtumiin, joihin autettava ei pysty yksin lähtemään. Lisäksi tähän voi sisältyä myös auttaminen paikan päällä. Apunen-toiminnan tunneista noin neljäsosa, eli 6904 tuntia käytettiin kotivierailuihin. Seuraavaksi suurimpia olivat asiointiapu ja laitosvierailut. Molempiin käytettiin noin 4500 tuntia. Pienimpänä muotona oli puhelinkontaktit, joihin käytettiin vain kuusi prosenttia koko alueen Apunen-tunneista.

Laimion ja Välimäen (2011, 11–12) vapaaehtoistoiminnan muotojen luokittelun mukaan kaikki Apunen-toiminnan muodot voidaan katsoa kuuluvan tukea tuottavaan vapaaehtoistoimintaan ja osallistavaan vapaaehtoistoimintaan. Muu vapaaehtoistoiminta –kategoriaan kuuluisi Laimion ja Välimäen (2011, 11–12) mukaan esimerkiksi palveluja tuottava vapaaehtoistoiminta sekä talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta. Apunen-toiminta keskittyy pääasiassa auttamiseen, joka oli myös Kansalaisareenan (2015, 12–14) tutkimuksen mukaan yleisin vapaaehtoistoiminnan muoto sekä kaikkien vastaajien että 65–79-vuotiaiden tuloksia tarkastellessa.

Tutkimuksen yksi tavoitteista oli laskea Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin tekemän vapaaehtoistoiminnan taloudellista merkitystä euroina. Toiminnan taloudellista merkitystä laskimme yllä kuvattujen vapaaehtoistoimintaan käytettyjen tuntien perusteella.

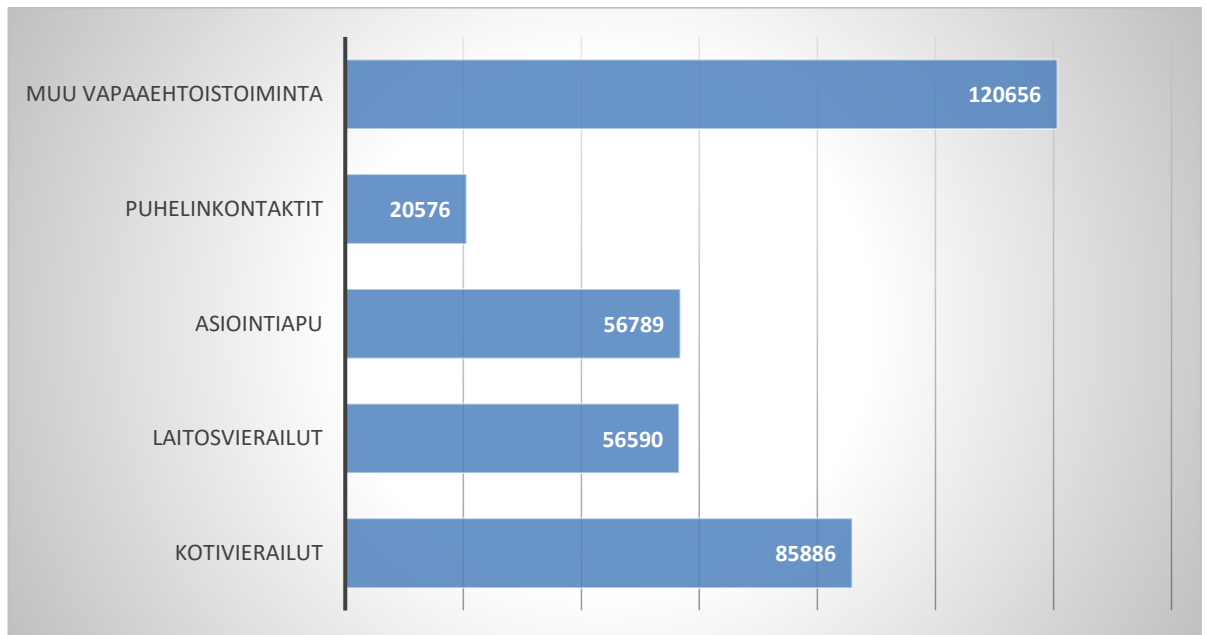
Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan taloudellisen arvon määrittelyyn käytettiin Ruralia-instituutin tutkimuksessa laskettua vapaaehtoistoiminnan arvoa. Tutkimuksen tavoitteena oli laskea neljän suuren järjestön vapaaehtoistoiminnan arvoa sekä kansantaloudellista vaikutusta. Nämä järjestöt olivat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen 4H-liitto ja Suomen Punainen Risti. (Laasanen 2011, 9.)

Ruralia-instituutin tutkimuksessa hyödynnettiin alueellisen yleisen tasapainon (CGE) simulointimallia. Mallissa perustietoina käytetään järjestöjen vapaaehtoistoiminnan vuosittaista tuntimäärää sekä toiminnasta aiheutuvia kuluja. Näiden kahden arvon avulla voidaan laskea toiminnan keskimääräinen tuntihinta. Arvot syötetään simulointimalliin, jonka avulla voidaan laskea vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellista vaikutusta kuvaava arvo vähentämällä järjestölle toiminnasta aiheutuvat kulut mallin tuottamasta muutoksesta. (Laasanen 2011, 11-12.)

Ruralia-instituutti laski tutkimuksen kohteena olleiden neljän järjestön vapaaehtoistoiminnan keskimääräiseksi arvoksi 12,44 euroa tuntia kohden (Laasanen 2011, 19). Hyödynsimme tätä arvoa laskiessamme Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vuonna 2017 järjestämän Apunen-vapaaehtoistoiminnan ja vuoden 2018 järjestötoiminnan arvoa. Toiminnan arvon laskemisessa voisi myös käyttää apuna tiettyä tuntipalkkaa, esimerkiksi käyttämällä henkilökohtaisen avustajan palkkaa. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan ota huomioon palkkauksesta aiheutuvia muita kuluja. Mielestämme Laasanen tutkimuksessaan esittelemä 12,44 euron tuntiarvo on tämän tutkimuksen kannalta luotettavin vaihtoehto, koska se ottaa parhaiten huomioon kokonaiskustannukset.

Kun laskimme yhteen koko Etelä-Pohjanmaan piirin alueella palautettujen Apunen-korttien tunnit, saimme summaksi 27 374 tuntia. Käytimme tätä lukua sekä Ruralia-instituutin tutkimustuloksissa esille tullutta 12,44 euron tuntiarvoa laskiessamme

koko piirin Apunen-toiminnan arvoa. Tulokseksi saimme 340 532,56 euroa. Kuviossa 9 arvo on jaoteltu Apunen-toiminnan eri muotojen mukaan.

Kuvio 9. Apunen-toiminnan eri muotojen rahallinen arvo Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirissä

Muu vapaaehtoistoiminta oli rahallisesti eniten arvoa kerännyt Apunen-toiminnan muoto. Sen arvo oli noin 120 656 euroa. Toiseksi suurin muoto oli kotivierailut, jonka arvo oli noin 85 886 euroa. Laitosvierailut ja asiointiapu olivat arvoltaan melkein yhtä suuria; molempien arvo oli hieman yli 56 500 euroa. Puhelinkontaktit olivat selvästi pienin toiminnan muoto. Se oli arvoltaan noin 20 575 euroa.

Lasketut arvot ovat todellisia arvoja pienemmät, koska kaikki yhdistykset eivät tilastoineet tunteja eivätkä kaikki Apunen-toimintaan osallistuneet ole palauttaneet tilastointiin käytettyjä kortteja. Kortteja palautettiin yhteensä 286 ja palauttamatta jääneiden korttien määräksi yhdistykset arvioivat 937. Arvioitu määrä vaihteli todella paljon eri paikallisyhdistysten välillä. Kerroimme palauttamatta jätettyjen korttien arvioidun määrän palautettujen Apunen-korttien tuntimäärällä, joka oli 95,7. Vastaukseksi tuli 89 671 tuntia, joka on siis arvio palauttamattomien korttien tuntimäärästä. Kerroimme tämän tuntimäärän 12,44 euron tuntihinnalla, jonka tulokseksi saimme 1 115 506 euroa. Laskimme sen yhteen palautettujen Apunen-korttien arvon kanssa. Kokonaisarvoksi saimme noin 1 456 039 euroa. Tämä on siis koko

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin Apunen-toiminnan arvioitu arvo, jos palauttamatta jätettyjen korttien arvio otetaan huomioon.

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan panos on merkittävä. Vertailukohtaa tähän saa, kun vertaa yllä laskettua Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin Apunen-toiminnan arvioitua kokonaisarvoa Seinäjoen Kaupungin kotihoidon Pohjoisen alueen toimintamenoihin vuoden 2018 talousarviossa, luvut ovat lähes samankokoiset. Pohjoiseen alueeseen kuuluu Ylistaro, Niemistö, Heikkilä, Alakylä, Jouppi sekä Jouppila. Alueen toimintamenoihin on budjetoitu 1 448 700 euroa vuodelle 2018, eli noin 8 000 euroa Apunen-toiminnan arvioitua arvoa pienempi summa. (Seinäjoen kaupunki 2017, 140.)

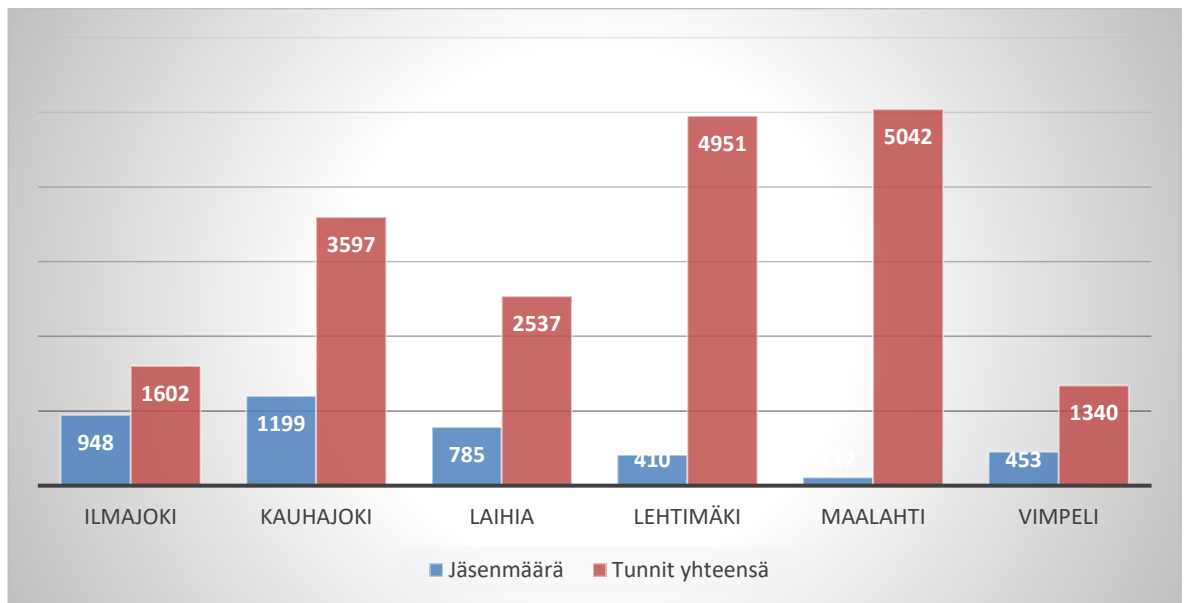
4.1.2 Sisäänpäin suuntautuva toiminta

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin paikallisyhdistysten hallituksen jäsenet keräsivät neljän kuukauden ajan järjestötyöhön käyttämänsä tuntimäärät ja arvioivat niiden pohjalta koko vuoden järjestötyön tuntien määrän. Kuten luvussa 3.4.1 aiemmin mainittiin, paikallisyhdistysten järjestötyöhön käytettyjen tuntien tilastoinnissa oli joitakin epäselvyyksiä. Aineisto kokonaisuudessaan ei ollut kovin yhteismitallista, mikä heikensi sen luotettavuutta. Osa paikallisyhdistyksistä oli vain arvioinut tuntien määrän eikä toimittanut neljän kuukauden toteumaa, kun taas osa ei ollut eritellyt tuntejaan tarkasti. Ongelmana oli myös eri tavoin ymmärretyt kirjaamisohjeet käytetyistä tunneista.

Keskustelimme Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin hallituksen edustajien kanssa vaihtoehtoisista tavoista käsitellä sisäiseen järjestötyöhön käytettyjen tuntimäärien moninaista aineistoa. Päädyimme lopulta tarkastelemaan aineistoa vain kuuden paikallisyhdistyksen kohdalta. Halusimme myös sisällyttää tutkimukseen mahdollisimman monipuolisesti eri kokoisia paikallisyhdistyksiä. Kuuden paikallisyhdistyksen tulosten pohjalta tarkastelimme koko piirin alueella tehtyä järjestötyön kokonaisuutta.

Tarkastelimme paikallisyhdistysten jäsenmääriä ja päädyimme niiden pohjalta jakamaan ne kahteen ryhmään. Molempiin ryhmiin jäi 16 paikallisyhdistystä. Suurten

ja pienten yhdistysten välinen raja asetui 500 jäsenen määrään. Sen jälkeen vertailimme yksittäisten paikallisyhdistysten keräämiä tunteja ja pyrimme valitsemaan tutkimukseemme sopivimmat. Valitsimme kolme suurta ja kolme pientä yhdistystä. Suurista yhdistyksistä valitsimme tutkimukseemme Laihia, Ilmajoen ja Kauha-joen. Valitsemamme pienet yhdistykset olivat Maalahti, Lehtimäki sekä Vimpeli. Otimme yhteyttä jokaiseen valitsemaamme yhdistykseen varmistaaksemme, että kaikki materiaalit oli kerätty samalta aikaväliltä. Jokainen valitsemistamme yhdistyksistä oli kerännyt tiedot neljältä kuukaudelta, jonka pohjalta oli arvioitu koko vuoden tuntimäärä. Kuvioon 10 on kerätty valitsemamme kuuden yhdistyksen jäsenmäärät sekä arvioidut vuosittaiset tuntimäärät.

Kuvio 10. Paikallisyhdistysten jäsenmäärät verrattuna hallituksen arvioituun vuosittaiseen järjestötyön tuntien määrään

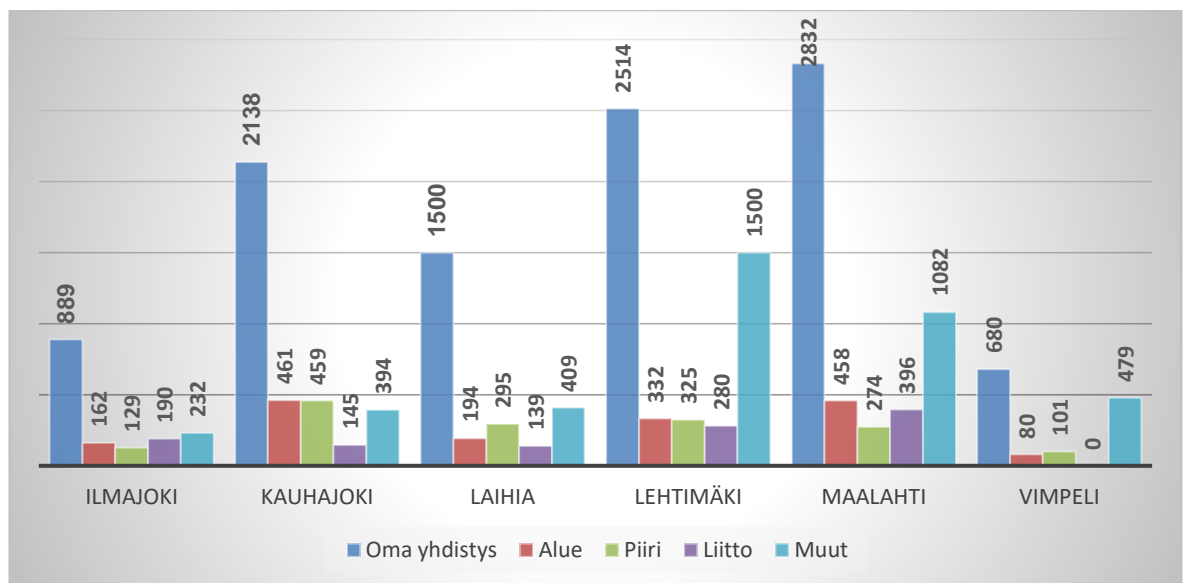
Ensimmäinen huomio tuloksista oli se, että arvioituissa järjestötyön tunneissa on suuria eroja eri paikallisyhdistysten välillä. Erot ovat melko suuria jo vuoden aikavälillä; valitsemistamme paikallisyhdistyksistä eniten tunteja arvioineella yhdistyksellä on niitä noin neljä kertaa enemmän kuin vähiten tunteja arvioineella.

Kaaviosta voi todeta, että paikallisyhdistyksen jäsenmäärä ja sen hallituksen tekemien tuntien määrä eivät ole suoraan verrannollisia keskenään. Tätä voidaan selittää monella eri syyllä. Hallituksissa voi sääntöjen mukaan olla 6–12 jäsentä, mutta suurimmassa osassa on maksimimäärä jäseniä. Hallitukset ovatkin siis melko samankokoisia yhdistyksen jäsenmäärästä huolimatta. Lisäksi pienissä yhdistyksissä

on vähemmän aktiivisia jäseniä, joten hallituksen jäsenille jää enemmän asioita hoidettavaksi. Eri yhdistyksien järjestämien kokouksien, tapahtumien ja toimintojen määrä vaihtelee, mikä näkyy tehtyjen tuntien määrässä.

Kaksi jäsenmäärältään pienintä yhdistystä, Lehtimäki ja Maalahti, arvioivat tekevänsä eniten järjestötyön tunteja. Molemmilla tunteja oli yhteensä noin 5000. Vimpelein ja Ilmajoen yhdistyksillä oli vähiten arvioituja tunteja. Molemmat olivat arvioineet hallituksen käyttävän järjestötyöhön noin 1500 tuntia yhden vuoden aikana. Näiden välimaastoon tuntimäärässä sijoittuivat Laihia sekä Kauhajoki, joka oli jäsenmäärältään suurin valitsemamme paikallisyhdistys.

Kuvio 11 erittelee paikallisyhdistysten tekemiä tunteja eri toiminta-alueiden mukaan. Eri toiminta-alueita ovat oman yhdistyksen asiat, alueen asiat, Etelä-Pohjanmaan piirin asiat sekä koko Eläkeliiton asiat. Muihin asioihin sisältyivät Apunen-toiminnan ja liikuntatoiminnan organisointityö, Jouluviesti-lehteen käytetty aika sekä vanhusneuvostoon tai muihin sen kaltaisiin toimintoihin osallistuminen.

Kuvio 11. Paikallisyhdistysten arvio hallituksen vuosittaisista järjestötyön tunneista eri toiminta-alueittain

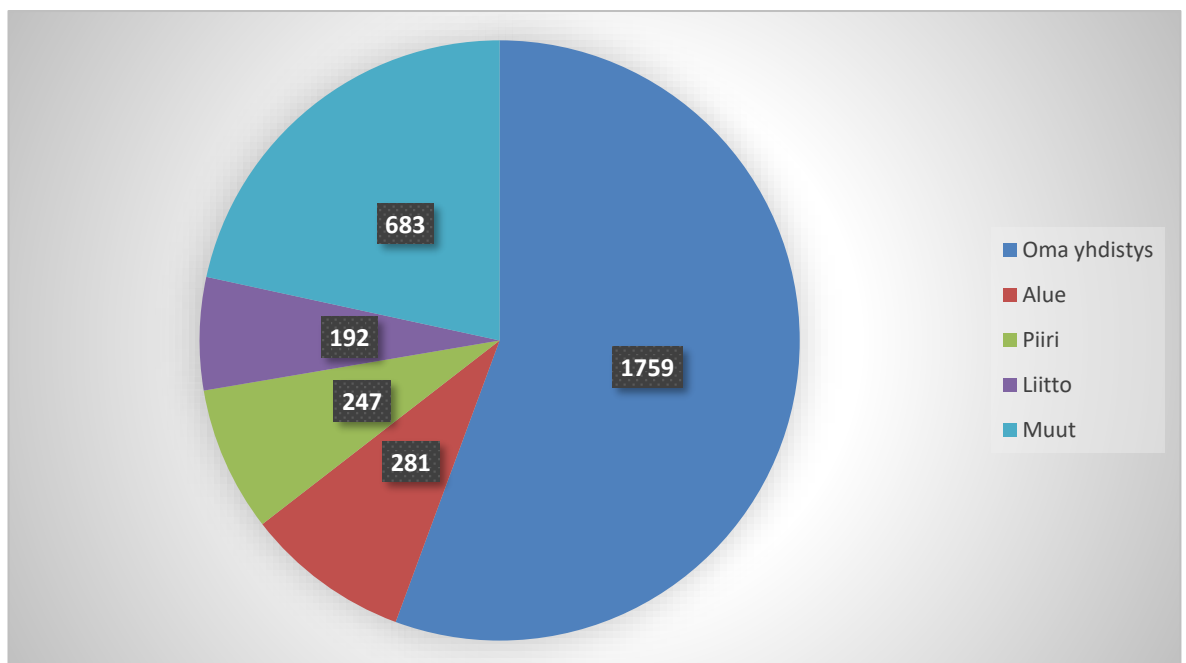
Kuvio osoittaa, että jokainen valitsemamme yhdistys arvioi käyttävänsä selvästi eniten tunteja oman yhdistyksen asioiden hoitamiseen. Kauhajokea lukuun ottamatta kaikki yhdistykset arvioivat käyttävänsä toiseksi eniten tunteja muut-kategorian asioihin. Alueen, piirin ja koko Eläkeliiton asioiden hoitamiseen käytettiin noin 100–500

tuntia jokaista eri toiminta-aluetta kohti. Poikkeuksena tähän oli Vimpeli, joka ei arvon mukaan käytä yhtään tuntia Eläkeliiton asioihin.

Lehtimäki ja Maalahti arvioivat käyttävänsä selkeästi muita valitsemiamme yhdistyksiä enemmän tunteja oman yhdistyksen asioihin ja muuhun toimintaan. Lehtimäki arvioi käyttävänsä 2514 tuntia oman paikallisyhdistyksen toimintaan ja 1500 tuntia muuhun toimintaan. Maalahti käytti arvon mukaan kaikista paikallisyhdistyksistä eniten tunteja oman yhdistyksen toimintaan, 2832 tuntia. Maalahden yhdistys myös arvioi käyttävänsä 1082 tuntia muuhun toimintaan, joka on toiseksi eniten valitsemistamme yhdistyksistä. Myös Kauhajoki arvioi saavuttavansa yli 2000 tuntia oman yhdistyksen toimintaan liittyen.

Valitsemiemme kuuden paikallisyhdistyksen keskimääräinen järjestötyön tuntien määrä oli 3178 tuntia. Laskimme eri paikallisyhdistysten arvioimien tuntien keskiarvot myös eri osa-alueittain. Ne ovat esitettyinä kuviossa 12.

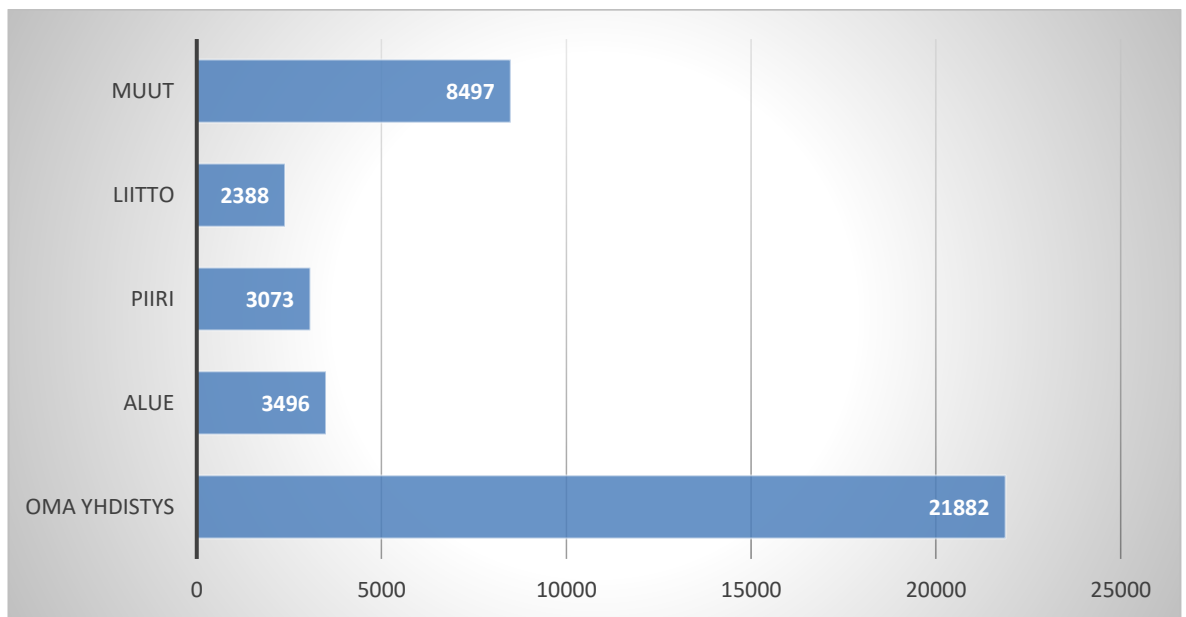

Kuvio 12. Paikallisyhdistysten hallituksen vuosittaisten järjestötyön tuntiarvioiden keskiarvot eri toiminta-alueittain

Hieman yli puolet kaikista tunneista arvioitiin käytettävän oman yhdistyksen asioiden hoitamiseen. Toiseksi suurin osa-alue oli muut asiat, joihin lukeutui Apunentoiminnan ja liikuntatoiminnan organisointi, Jouluviesti-lehti sekä vanhusneuvostoon

tai muihin sen kaltaisiin toimintoihin osallistuminen. Oman yhdistyksen asioihin arvioitiin käytettävän kaikista eniten aikaa, kun taas koko Eläkeliiton asioihin käytettyjen tuntien arvio oli kaikista pienin osa-alue. Mitä laajemmalle järjestötoiminnan osa-alue ulottui, sitä vähemmän siihen käytettiin tunteja.

Laskimme paikallisyhdistysten arvioimien hallituksen järjestötoiminnan tuntien rahallisen arvon eri alueittain käyttämällä Ruralia-instituutin tutkimuksessa selvitettyä 12,44 euron tuntiarvoa. (Laasanen 2011, 19). Tulokset ovat esitettyinä kuviossa 13.

Kuvio 13. Arvio paikallisyhdistysten hallituksen vuosittaisten järjestötoiminnan tuntien rahallisen arvon keskiarvosta eri-toiminta-alueittain

Omaan yhdistykseen kohdistuva järjestötoiminta oli selvästi arvokkainta. Sen arvo oli hieman alle 22000 euroa. Toiseksi arvokkain osa-alue oli muut asiat, johon sisältyi Apunen-toiminnan ja liikuntatoiminnan organisointi sekä vanhusneuvoston tai muihin sen kaltaisiin toimintoihin osallistuminen. Alueeseen, piiriin ja liittoon kohdistuva järjestötoiminta olivat kahta muuta selvästi vähäisempiä, niiden arvo vaihteli 2300 eurosta hieman alle 3500 euroon.

Kansalaisareenan toteuttaman Vapaaehtoistyö Suomessa 2010 ja 2015 –tutkimusta varten haastatelluista henkilöistä viidesosa kertoi tehneensä hallinto- ja luottamustehtäviin liittyviä vapaaehtoistoiminnan tehtäviä. Se oli kolmanneksi yleisin vastaus auttamisen ja talkootyön jälkeen. Muita tutkimuksessa esille tulleita vapaa-

ehtoistoiminnan tehtäviä, jotka liittyvät myös olennaisesti Eläkeliiton paikallisyhdistysten hallitusten tehtäviin. Näitä olivat tapahtumajärjestely- ja toimitsijatehtävät, ryhmän tai kerhon ohjaaminen, kehittämistehtävät, johtaminen, vaikuttamistyö, toimistotehtävät, varainhankinta sekä tiedottaminen, viestintä ja julkaisutoiminta. Tämä osoittaaakin, miten monipuolisia tehtäviä hallituksen jäsenillä on järjestö- ja yhdistystoiminnassa.

4.2 Vapaaehtoistoimijoiden kokemat hyödyt ja motiivit vapaaehtoistoiminnassa

Tavoitteenamme oli selvittää haastattelujen avulla Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoimintaan osallistuvien henkilöiden motivaatiotekijöitä sekä toiminnasta saatuja hyötyjä. Motivaatioon liittyviä tuloksia peilaamme Anne Birgitta Yeungin (2005, 107) timanttimaliin, kun taas hyötyjä vertaamme Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimukseen (2011).

Laadullinen tutkimusaineistomme koostui viidestä yksilöhaastattelusta. Haastateltavat olivat 72–82 vuotiaita Eläkeliiton jäseniä, jotka osallistuvat Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoimintaan. Saimme yhteyden haastateltaviin Seinäjoen paikallisyhdistyksen sekä Etelä-Pohjanmaan piirin kehitystoimikunnan avulla.

4.2.1 Hyödyt

Haastatteluissa pyrittiin selvittämään vapaaehtoisen itse saamia hyötyjä vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Aineistossa ilmenevät hyödyt painottuivat erityisesti kahteen teemaan: terveyteen sekä sosiaalisiin verkostoihin. Nämä kaksi teemaa esiintyivät myös Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön tutkimuksessa (Ehlers ym. 2011, 31–32).

Haastateltavat kuvasivat saavansa vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta monenlaisia terveydellisiä hyötyjä. Useat kertoivat sen vaikuttavan suoranaisesti yleiseen jaksamiseen ja se olikin melkein kaikissa haastatteluissa toistuva teema. Euroopan

elin- ja työolojen kehittämässätiön tutkimuksen mukaan terveys hyödyt ovat peräisin pitkälti vapaaehtoistoiminnan tuomasta aktiivisesta elämäntavasta sekä sosiaalista verkostoista (Ehlers ym. 2011, 31–32). Yleisesti voisikin todeta, että vapaaehtoistoiminnan muut hyödyt johtavat terveyshyötyihin. Utraisen (2012, 14) kokonamien kansainvälisten tutkimusten mukaan näitä hyötyjä ovat mm. koetun tyytyväisyyden ja onnellisuuden kasvu, masennusoireiden väheneminen sekä kuolleisuusriskin pieneneminen. Samoja asioita ilmeni tätä tutkimusta varten kerättyssä tutkimusaineistossa, kuten seuraavista lainauksista voi todeta.

Noh, kyllähän niitä (hyötyjä) tietysti on, tuota jaksaa kerta kaikkiaan paremmin ja on itteki hyvällä päällä.

Jos mä en tekisi tätä niin en mä tiedä missä olisin. Varmaan jossain sairausvuoteella laitoksessa. Pitää sillai positiivisena ja hengissä pysyy.

Psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät vaikutukset esiintyivät haasteluissa usein. Haastateltavat kokivat selkeästi vapaaehtoistoimintaan osallistumisen tuovan enemmän psyykkisiä ja sosiaalisia hyötyjä kuin fyysiseen terveyteen liittyviä. Tämä voi johtua haastattelujen kohderyhmän korkeammasta iästä verrattuna muiden tutkimusten kohderyhmiin

Oikeestaan vaan sen hyvän mielen

Se menee tällä tunnepuolella paremminkin

Piristää ja antaa hyvän mielen

Uudet verkostot ja sosiaaliset hyödyt olivat yksittäinen useimmiten haastatteluissa mainittu hyöty. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa heille paljon vuorovaikutustilanteita ja mahdollisuuden kuulua johonkin yhteisöön. Haastateltavat kertoivat saaneensa paljon uusia ihmissuhteita muista vapaaehtoisista ja avunsaajista. Muiden vapaaehtoisten tapaaminen tuo mahdollisuuden keskustella vapaaehtoistoiminnasta ja kaikesta muustakin. Osalle haastateltavista muut vapaaehtoiset toimivat myös vertais- tukiryhmänä, joiden kanssa voi puhua vaikeistakin asioista.

Joo se (sosiaalisuus) on mun mielestä ehkä se tärkein tässä

On niitä tuttuja tullut valtavan paljon

Vapaaehtoistoimintaa osallistumisen sosiaalisia hyötyjä kuvataan myös Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätöön tutkimuksessa (Ehlers ym. 2011, 31–32). Myös sen tuloksissa kuvattiin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kasvattavan sosiaalisten kontaktien määrää. Kontakteja syntyi sekä muihin vapaaehtoiisiin että avunsaajin, eli tulokset olivat tässä suhteessa hyvin samankaltaiset tämän tutkimuksen kanssa.

Osa haastateltavista kuvasi yhtä aikaa terveydellisiä ja sosiaalisia hyötyjä. Tämä osoittaakin, miten verkostojen muodostaminen on yhteydessä terveyteen ja hyvinvointiin. Samalla parantunut toimintakyky saattaa parantaa mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen. Vastauksissa tuli ilmi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin keskinäinen vuorovaikutus. Yhdessäolon kuvattiin olevan erittäin tärkeä osa vapaaehtoistoimintaa ja se auttaa vapaaehtoisia jaksamaan.

Ku on saanut olla aika terveenä ja on mukavia kavereita

Ja sitten tosiaan se yhdessä olo, sehän siinä piristää ja virkistää että kaikki tällainen.

Terveydellisten hyötyjen sekä verkostoitumisen lisäksi haastatteluissa nousi esille monia yksittäisiä hyötyjä. Vastauksissa usein yhdistyi monia eri Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätöön tutkimuksen tuloksissa esitettyjä hyötyjä (Ehlers ym. 2011, 31–32). Alla olevassa lainauksessa yhdistyvät kasvanut itsetunto, oman tarpeellisuuden tunteen täyttäminen sekä omien kykyjen ja vaikuttamismahdollisuuksien huomaaminen.

Mulle tuli niin valtava tunne että mä pystyn saamaan tällasen aikaan, että toisella on hyvä olla. Niin se on mulle se takasin tulee. Monta kertaa aattelee pystyykö ittekkään antamaan niin paljon kun itte saan siitä sitten. Että on se on niinku niin palkitsevaa se homma.

Hyödyt ovat usein moniulotteisia, joten haastateltavilla saattoi olla vaikeaa eritellä niitä.

Yksi tämän tutkimuksen aineistossa sekä Euroopan elin- ja työolojen kehittämistä tutkimuksessa toistuva asia oli vapaaehtoistoiminnan elämään tuoma sisältö ja ajanviete (Ehlers ym. 2011, 31-32). Eläkkeelle siirtyessä vapaa-ajan määrä kasvaa, mikä tuo mahdollisuuden käyttää aikaa uusiin asioihin. Työuran päättymisen kaltaisiin elämän siirtymävaiheisiin liittyy kuitenkin joskus tarpeettomuuden tunne. Vuosia ja joskus jopa vuosikymmeniä identiteettiä määrittäneiden tehtävien ja vastuiden katoaminen voi olla kriittinen hetki. Vapaaehtoistoiminnan aloittaminen auttaa saaman uuden tärkeän tehtävän ja tuo perspektiiviä elämään. (Ehlers ym. 2011, 31–32). Osa haastateltavista kertoi pitävänsä vapaaehtoistoiminnan elämään tuomasta rutiinista, joka melkein pakottaa lähtemään kotoa säännöllisesti. Toisaalta myös vapaaehtoisuuden vapaamuotoisuutta ja joustavuutta arvostettiin.

Että on vähän niinkun tullut sitä toiminnallisuutta.

Euroopan elin- ja työolojen kehittämistä tutkimuksessa osoitettiin myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisen johtavan usein kiinnostukseen muita vapaaehtoistoiminnan muotoja kohtaan (Ehlers ym. 31–32). Tämä oli myös huomattavissa tämän tutkimuksen tutkimusaineistossa, sillä varsinkin Eläkeliiton kaltaisissa järjestöissä on helppo osallistua monenlaiseen toimintaan. Osa haastateltavista olikin päätenyt muun toiminnan kautta mukaan paikallisyhdistyksensä hallitukseen tai muihin uusiin tehtäviin.

4.2.2 Motivaatiotekijät

Kun tarkastellaan vapaaehtoistoiminnan arvoa toimijoille itselleen, viitataan usein Anne Birgitta Yeungin (2005, 104–123) timanttimaliin. Kuten kuvasimme luvussa 2.4, timanttimali koostuu neljästä eri ulottuvuudesta. Tutkimuksessaan Yeung sijoitti kaikki haastatteluissa esiintyneet motivaatioelementit ulottuvuuksien akseleille. Tässä luvussa peilaamme Yeungin tuloksia tämän tutkimuksen haastatteluaineistoon.

Haastatteluissa kerättyssä aineistossa korostuvat antaminen-saaminen –akselille sijoittuvat motivaatiotekijät. Haastateltavat ilmaisivat vapaaehtoistoimintaan motivoivan halun antaa sosiaalista tukea varsinkin yksinäisille vanhuksille. Haastateltavat

kuvasivat monen ikääntyneen kärsivän yksinäisyydestä ja kertoivat, miten pienilläkin teoilla on suuri vaikutus sen lievittämisessä. Halu auttaa oli myös yksi Yeungin (2005, 124–125) haastatteluissa yleisimmin esiintyneistä motivaatioteemoista. Tämä ilmeni odotuksina parantaa toisen hyvinvointia ja olla tarpeellinen autettavalle.

Niin kyllä ne on onnellisia siitä että kotona käy, vaikka ei oo ku hetken aikaa. Kyllä sen näkee ihmisestä heti, että joku pyytää että 'älä nyt viedä lähde'

Muita antamiseen liittyviä teemoja olivat solidaarisuuteen liittyvät motivaatiotekijät sekä halu antaa takaisin vanhemmille ikäluokille. Solidaarisuus korostui vertaistukseen liittyvissä vapaaehtoistoiminnan muodoissa. Elämäkokemuksen kautta muita kohtaan syntynyt empatia oli yksi Yeungin (2005, 110–111) motivaatioteemoista, jotka esiintyivät myös meidän tuloksissamme. Myös Hynynen (2015, 41–42) kuvaa tutkimuksessaan solidaarisuutta vapaaehtoistoiminnan motiivina. Yeungin haastattelemat vapaaehtoiset kuvasivat, miten he halusivat muuttaa omat vaikeutensa toisten eduksi. Samankaltaisia pyrkimyksiä esiintyi myös meidän haastatteluissamme niillä, jotka osallistuivat vertaistointiaan.

Se että ku ittelle oli sattunu tällasta ja sitten voi jo sanoa että mä tiedän sun tunteen, kun semmonen ihminen ei voi sanoo sitä joka ei oo kokenu semmosta.

Haastatteluissa esille tulleissa saamiseen liittyvissä motivaatiotekijöissä korostui terveyden sekä aktiivisen elämän ylläpito. Haastateltavat kuvasivat henkilökohtaisen hyvinvoinnin parantamista sekä palkitsevuutta. Vapaaehtoistoiminta tarjosi haastateltaville myös sisältöä elämään. Nämä asiat esiintyivät myös Yeungin (2005, 109–110) tutkimusmateriaalissa.

26 kertaakin olen kuukaudessa ollut menossa ja omat hommat päälle. Kyllä se paljon on antanut

Yeungin (2005, 109) mukaan antaminen-saaminen -akselin ääripäät ovat vapaaehtoistoiminnassa todella lähellä toisiaan, mitä hän selittää "antaessa saa" -konsep-

tilla. Haastattelemamme vapaaehtoiset kuvasivat miten varsinkin autettavan kiitokset sekä tyytyväisyys vapaaehtoisen toimintaan toivat iloa ja motivaatiota heille. Molemmipuolinen hyöty ilmeni myös psyykkisinä ja sosiaalisina hyötyinä.

Mulle tuli niin valtava tunne että mä pystyn saamaan tällasen aikaan, että toisella on hyvä olla. -Monta kertaa aattelee pystyykö ittekkään antamaan niin paljon kun itte saan siitä sitten. Että on se on niinku niin palkitsevaa se homma

Kyllä sieltä sitten kun tulee kotia aina on hyvä mieli. Että jaaha, ne tykkäs kun me mentiin. Se virkistää niitä, se virkistää meitä. Se jotenkin sitten on kuitenkin antanut aika paljon kun vaan sinne lähtee.

Vertaistukeen liittyvä vapaaehtoistoiminta on kaksisuuntainen prosessi, joka tuo hyötyjä sekä vapaaehtoiselle että tuen saajalle. Yeung (2005, 111) sijoittaa keskinäisen avun antamisen timanttimallin antaminen-saaminen -akselin välimaastoon. Myös meidän tuloksissamme ilmeni vertaistuen molemmipuoliset hyödyt.

No mä saan kyllä siitä semmoista vertaistukea siitä kun mä nään ihmiset kuinka ne niinkun pikkuhiljaa pääsee eroon siitä (surusta).

Useat haastateltavat kertoivat vapaaehtoistoimintaan osallistumisen olleen heille sopiva jatko työuralle. Eläkkeelle siirtyminen on suuri muutoskohta elämässä, jolloin vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on hyvä keino täyttää työuran loppumisesta seurannutta tyhjiötä. Tätä vapaaehtoistoiminnan näkökulmaa Yeung (2005, 112–113) nimittää jatkuvuus- uuden etsintä motivaatioulottuvuudeksi. Ulottuvuuden motivaatioteemoista tuttu aihepiiri, positiiviset kokemukset, elämänkulku sekä identiteetin rakentaminen liittyivät eniten tuloksiimme.

Olin viimeiset kymmenen vuotta ennen eläkkeelle jääntiä kotipalvelussa, - lähinnä näiden iäkkäiden avussa. - Se oli heti mun juttu.

Eräät haastateltavat kertoivat vapaaehtoistoimintaan osallistumisen auttaneen oman elämän ongelmien läpikäymisessä ja ratkaisussa. Esimerkiksi yksi haastateltava oli kärsinyt yksinäisyydestä, johon vapaaehtoistoiminnan kautta muodostetut verkostot olivat tuoneet apua. Toisille vapaaehtoistoiminta taas oli tapa saada uudenlaista sisältöä elämään. Nämä motivaatiotekijät liittyivät Yeungin (2005, 113) timanttimallin uuden etsintä -ääripäähän.

Niin mun ystävätär tässä eläkeliitossa otti vastuullensa tämän vapaaehtoisryhmän ja toki pyysi mua sitten oikeaksi kädeksensä siihen mukaan

Sosiaalisuus ja uudet ystävyysuhteet ovat merkittäviä tekijöitä vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa, sillä niihin liittyviä vapaaehtoistoiminnan motivaatioelementtejä tuli esille jokaisessa haastattelussamme. Yeungin (2005, 114–115) timanttimallin läheisyyden ulottuvuuden motivaatioteemoista aineistomme tähän osaan liittyi ryhmään kuulumisen, ihmiskontaktit sekä yhteishenki. Haastatteluissa mainittiin myös sosiaalisuuden merkitys psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta.

Kun mäkin niin kauan olin yksin, niin täällä on niitä tuttuja tullut valtavan paljon ja niitä tapaa muunakin aikana tuolla kaupungilla ja millon missäkin

Ja sitten tosiaan se yhdessä olo, sehän siinä piristää ja virkistää että kaikki tällainen

Haastatteluissamme esiintyneitä etäisyyden motivaatioteemoja kuvaavia vastauksia yhdisti Yeunginkin (2005, 114) tutkimuksesta tuttu vapaaehtoistoiminnan joustavuuden teema. Toiminta ei sido vapaaehtoista samalla tavalla kuin palkkatyö tekee. Monet eläkeläiset pitävätkin vapaaehtoistoiminnan tarjoamasta mahdollisuudesta osallistua oman aikataulun ja jaksamisen mukaisesti.

Se on ollut ihan omasta lähdöstä, eikä mitenkään pakonomaisesti.

Yeungin (2005, 116–117) timanttimallin pohdinta-toiminta -ulottuvuus keräsi haastatteluissamme kaikista vähiten siihen liittyviä motivaatiotekijöitä. Aineistossamme tähän ulottuvuuteen liittyviä motivaatioteemoja olivat toiminnallisuus sekä vapaaajan täyttö. Toiminnallisuuden teema liittyy olennaisesti myös Jatkuvuus-uuden etsintä -ulottuvuuteen. Eläkkeelle jäädessä monet eivät halua jäädä toimeettomiksi, vaan etsivät joko jatkuvuutta työuralleen tai uutta sisältöä elämään. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota näitä molempia.

Kun pääsin työelämästä eläkkeelle, niin ajattelin ettei tässä tule mitään sellaista toimeettomuutta

Kaikki tätä tutkimusta varten kerätyssä haastatteluaineistossa esiintyvät motivaatioelementit voidaan sijoittaa Yeungin (2005, 107) timanttimallin akseleille. Elementit sijoittuivat joko akseleiden ääripäihin tai niiden välimaastoon. Vertailtaessa haastatteluaineistoa Yeungin vastaavaan voi huomata muitakin yhtäläisyyksiä. Timanttimallia varten toteutetuissa haastatteluissa antaminen-saaminen –ulottuvuus keräsi eniten motivaatioelementtejä, yhteensä noin kolmasosan. Tätä tutkimusta varten kerätyssä aineistossa samalle akselille sijoittui melkein puolet kaikista motivaatioelementeistä.

Yeungin (2005, 124–125) tutkimuksessa muut ulottuvuudet keräsivät selvästi antaminen-saaminen –ulottuvuutta vähemmän motivaatioelementtejä. Etäisyys-läheisyys ulottuvuus keräsi toiseksi eniten motivaatioelementtejä, kun taas jatkuvuuden etsintä sekä pohdinta-toiminta olivat selvästi pienimmät ulottuvuudet motivaatioelementtien määrää tarkastellessa. Tätä opinnäytetyötä varten keräämässämme aineistossa pohdinta-toiminta -ulottuvuus keräsi selvästi vähiten motivaatioelementtejä, kun taas jatkuvuus-uuden etsintä sekä etäisyys-läheisyys olivat keski-suuria elementtimäärältään.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa kerrotaan tutkimusprosessin aikana tehdyistä johtopäätöksistä. Johtopäätökset pohjautuvat tutkimuskysymyksiin ja niitä käsitellään tässä luvussa eri teemoittain.

5.1 Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta

Tämän opinnäytetyön ensisijaisena tarkoituksena oli laskea Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin ylläpitämän vapaaehtoistoiminnan määrää sekä taloudellista arvoa. Koko piirin alueella keskimääräinen Apunen-toiminnan tuntien määrä oli hieman alle sata tuntia palautettua vapaaehtoistoiminnan korttia kohden. Yhteensä Apunen-tunteja kertyi 27 374. Jos kokonaistuntimäärän muuttaa kahdeksan tunnin työpäiviksi, niitä kertyy 3422. Yksi Apunen-toimintaan osallistunut vapaaehtoinen käytti toimintaan osallistumiseen keskimäärin kaksi tuntia viikossa.

Selvittääksemme Apunen-toiminnan taloudellisen arvon kerroimme tuntimäärän Ruralia-instituutin tutkimuksessa selvitetyllä vapaaehtoistoiminnan keskimääräisellä arvolla tuntia kohden, joka on 12,44 euroa (Laasanen 2011, 19). Tuloksena oli 340 533 euroa. Laskemamme arvo on todellista arvoa pienempi, koska se ei ota huomioon paikallisyhdistyksiä, jotka eivät palauttaneet Apunen-tunteja. Myös monella tunteja tilastoineella yhdistyksellä oli vapaaehtoisia, jotka eivät palauttaneet tekemiään tunteja. Yhdistykset arvioivat, että vain noin neljäsosa Apunen-toimintaan osallistuneista tilastoi tekemänsä tunnit. Huomioimme tutkimuksessamme myös arvion palauttamatta jääneiden Apunen-korttien määrästä ja laskimme niiden rahallisen arvon, joka oli 1 115 506 euroa. Palauttamatta jääneiden ja palautettujen korttien yhteenlaskettu arvo olisi 1 456 039 euroa. Laskelma perustuu vahvasti arvioihin, joten sen todellista luotettavuutta on vaikea arvioida.

Apunen-toiminnan eri muotojen suosio vaihteli paljon eri paikallisyhdistysten ja alueiden välillä. Esimerkiksi Suupohjan alueella asiointiapu oli selvästi suurin Apunen-toiminnan muoto, kun taas Järviseudun alueella se oli kaikista pienin. Alueiden välillä oli myös eroja Apunen-toimintaan osallistumisen aktiivisuudessa. Tuntimääräl-

lisesti mitattuna erot olivat huomattavan suuria. Tämä kuitenkin selittyy pitkälti alueiden kokoeroilla sekä palautettujen vapaaehtoistoiminnan korttien määrillä. Kun tuntimäärän suhteuttaa palautettujen korttien määrään, alueiden väliset erot tasoittuvat. Tulokset siis kertovat, että yhden vapaaehtoisen keskimääräinen työpanos on melko samankaltainen alueesta riippumatta.

Apunen-toiminnan tilastot pitävät sisällään vain auttavan vapaaehtoistoiminnan, eikä siten kata kaikkea Eläkeliiton järjestämää toimintaa. Tilastot eivät kata esimerkiksi järjestötoimintaa, vertaistoimintaa tai liikuntatoimintaa. Monet vapaaehtoiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan myös Apunen-toiminnan ja koko Eläkeliiton ulkopuolella. Haastateltavat kertoivat osallistuvansa esimerkiksi muiden järjestöjen liikunta- ja talkootoimintaan. Tämän vuoksi Apunen-tilastoja ei voi verrata suoranaisesti esimerkiksi Kansalaisareenan tutkimuksiin, joka kattaa haastateltujen kaiken vapaaehtoistoiminnan.

Paikallisyhdistysten toiminnan sekä Apunen-vapaaehtoistoiminnan mahdollistaa niiden taustalla tapahtuva vapaaehtoisuuteen perustuva järjestötyö. Tutkimme opinnäytetyössämme myös paikallisyhdistysten hallitusten tekemän työn määrää, jotta saisimme täyden kuvan Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnasta. Saamiemme aineistojen vaihtelevuudesta johtuvista syistä päädyimme tarkastelemaan järjestötyön tunteja kuuden yksittäisen paikallisyhdistysten keräämien tilastojen kautta.

Paikallisyhdistysten koko ei ollut suoraan verrannollinen järjestötyön tuntien määrään nähden. Arvioitu keskimääräinen tuntimäärä oli 3178 tuntia vuodessa. Arvioiden mukaan suurin osa tunneista käytettiin oman yhdistyksen asioiden hoitamiseen. Mitä laajemmalle järjestötoiminnan osa-alue ulottui, sitä vähemmän siihen käytettiin tunteja. Jos saamamme arvioidujen tuntien keskiarvon kertoo 32:lla, eli Etelä-Pohjanmaan piirin paikallisyhdistysten lukumäärällä, tulokseksi tulee 101 696 tuntia. Jos sen kertoo Ruralia-instituutin tutkimuksessa lasketulla vapaaehtoistoiminnan keskimääräisellä arvolla tuntia kohden, summaksi tulee 1 265 098 euroa.

Paikallisyhdistysten keräämissä järjestötyön tunneissa ja toimintatilastoissa oli paljon vaihtelevuutta. Osa paikallisyhdistyksistä oli tilastoinut kaiken toimintansa erittäin tarkasti, kun taas osalla paikallisyhdistyksistä oli selkeitä puutteita tilastoinnissa.

Jotkut paikallisyhdistykset olivat tilastoineet kaikki tunnit yhden kategorian alle ja toiset taas jättivät tilastoinnin tekemättä kokonaan. Tilastojen olisi hyvä olla yhdenmukaiset. Varsinkin tilastointiin käytettävien lomakkeiden laatu sekä toimiva kommunikointi ohjeisiin liittyen ovat tärkeitä hyvän tilastoinnin takaamiseksi. Tilastoja tarvitaan esimerkiksi rahoitusta haettaessa, joten tilastointi on tärkeä osa yhdistystoimintaa. Hyvin kerätyt tilastot parantavat myös niitä käyttävien tutkimusten luotettavuutta.

Halusimme myös verrata laskemaamme Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan arvoa muihin yhdistyksiin, jotta sen merkitys konkretisoituisi paremmin. Ruralia-instituutin tutkimuksessa mukana olleista järjestöistä 4H-yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan arvo oli kaikista lähimpänä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiriä. 4H-yhdistyksen vapaaehtoiset käyttivät toimintaan noin 320 000 tuntia, jonka arvon tutkimuksessa arvioitiin olevan 3,3–5,5 miljoonaa euroa. Laskettaessa Etelä-Pohjanmaan piirin Apunen-toiminnan sekä järjestötoiminnan arvon yhteen, summasta tulee hieman yli 1 600 000 euroa. Luku on pieni verrattuna muihin järjestöihin, mutta kyseessä onkin vain yksi Eläkeliiton 20 piiristä. Tutkimuksemme osoittaa, että Eläkeliitto on merkittävä toimija ja verrattavissa maamme suurimpiin vapaaehtoistoimintaa järjestäviin kolmannen sektorin tahoihin.

Yksi valtioneuvoston kärkihankkeista on kotihoidon kehittäminen, jonka myötä ihmisten kotona asuminen pyritään turvaamaan mahdollisimman pitkään (Sosiaali- ja terveysministeriö, [viitattu 25.5.2018]). Eräs kyseisen hankkeen ja yhteiskunnan haasteista on ikäihmisten yksinäisyys. Erialaisten arvioiden mukaan joka kolmas yli 65-vuotias tuntee itsensä joskus yksinäiseksi (Mehiläinen, [viitattu 25.5.2018]). Tätä voidaankin pitää yhtenä isoimpana ongelmana puhuttaessa ikäihmisten sosiaalisesta hyvinvoinnista. Yksinäisyyttä voidaan lievittää vapaaehtoistoiminnalla. (Tiikkainen 2013, 288).

Vastuu yksinäisyyden, syrjäytymisen sekä muiden sosiaalisten ongelmien ehkäisystä ja torjunnasta on pitkälti kolmannen sektorin harteilla. Kolmannen sektorin julkisia ja yksityisiä palveluita täydentävät vapaaehtoisuuteen perustuvat toiminnot ovat Suomessa merkittävä tekijä sosiaalisten ongelmien ehkäisyssä (Kansalaisareena, [viitattu 15.8.2018]). Haluamme myös painottaa, että ilman vapaaehtoistoimintaa

mintaa kuntien sosiaali- ja terveystaloudet kasvavat huomattavasti. Vapaaehtoistoiminnan aikaansaamien epäsuorien säästöjen suuruutta on kuitenkin vaikea arvioida vapaaehtoistoiminnan ehkäisevän ja valtaistavan luonteen takia. Rahallisen arvon laskeminen ei anna täyttä kuvaa vapaaehtoistoiminnan merkityksestä. Vapaaehtoistoimijan tuoman aidon läsnäolon, sosiaalisen tuen sekä toiminnallisuuden merkitystä yhteiskunnallemme ei voi mitata rahassa, sillä tietyt asiat ovat mitaamattoman arvokkaita.

5.2 Vapaaehtoistojen kokemat motiivit ja hyödyt

Yhtenä tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella vapaaehtoistoiminnan hyötyjä myös vapaaehtoistojen itselleen. Yeungin (2005, 109) mukaan vapaaehtoistoiminnassa autettavan lisäksi myös antaja hyöttyy toiminnasta. Tätä hän kuvaa "antamalla saa" -konseptilla (Yeung 2005, 109).

Haastatteluissamme korostui eniten Yeungin (2005, 109–112) timanttimallin antaminen-saaminen –ulottuvuuteen liittyvät motivaatiotekijät. Ulottuvuus keräsi selvästi eniten vastauksia myös Yeungin omassa tutkimuksessa (Yeung 2005, 124–125). Antamiseen liittyviä keskeisiä teemoja ovat halu antaa sekä elämäkokemuksista tuleva empatian tunne, kun taas saamiseen liittyvät palkitsevuus ja sisällön saaminen elämään. Molempiin ulottuvuuden ääripäihin liittyviä teemoja ovat antamisen kautta saaminen ja keskinäisen avun antaminen. Kaikki edellä mainitut teemat tulivat jollain tavalla esille haastatteluissamme. Erityisesti sisällön saaminen elämään sekä antamisen kautta saaminen korostuivat Eläkeliiton vapaaehtoisten vastauksissa.

Eläkeliiton vapaaehtoisten vastauksissa korostui enemmän antaminen kuin saaminen. Eläkeläisillä on vahva halu auttaa heikommassa asemassa olevia. Tämän taustalla voi olla ajatus siitä, että muita auttamalla saa itsekin apua, jos tulevaisuudessa on huonommassa asemassa. Kristillinen arvomaailma, jossa kehoitetaan kohtelevaan muita niin kuin heidän haluaa kohtelevan itseään, on vanhempien sukupolvien keskuudessa edelleen vahva. Myös toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenien yhtenäisyys, toisten auttaminen ja talkoohenki näkyvät edelleen vanhusväestön asenteissa vapaaehtoisuutta ja auttamista kohtaan.

Saamissamme tuloksissa painottui sosiaalisen ja psyykkisen tuen antaminen autettaville. Se koettiin tärkeämmäksi kuin fyysisen terveyden tukeminen. Myös vapaaehtoiset saattavat ajoittain kärsiä yksinäisyydestä, minkä vuoksi sen ehkäisy ja sosiaalinen tuki koetaan tärkeäksi. Oma yksinäisyys voi myös olla motivoiva tekijä vapaaehtoistoiminnan aloittamiseen; osa haastattelemistamme Eläkeliiton vapaaehtoisista kertoi toimintaan osallistumisen lievittävän yksinäisyyttä ja lisäävän sosiaalisia kontakteja.

Läheisyys-etäisyys -ulottuvuudessa korostui läheisyyteen liittyvät motivaatiotekijät. Vapaaehtoistoiminnan luoma sosiaalisuus, ystävyys-suhteet ja verkostot ovat tärkeitä monille toimintaan osallistuville. Tähän teemaan liittyviä asioita ilmeni jokaisessa haastattelussa. Vaikka antaminen-saaminen ulottuvuus keräsi eniten siihen liittyviä vastauksia, sosiaalisuus yleisenä käsitteenä vaikutti kaikkein tärkeimmältä elementiltä vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kannalta. Ihmiskontaktien ja ryhmään kuulumisen tunteen saavuttaminen ei tulostemme mukaan katoa ikääntymisen seurauksena, vaan sen merkitys on erittäin tärkeä myös eläkeläisille.

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on monelle tapa tuoda sisältöä elämään. Monet eläkeläiset kaipaavat työelämän jätettyään uudenlaista toimintaa ja ikään kuin jatkuvuutta työelämälle. Vapaaehtoistoimintaan osallistumisella täytetään työuran loppumisesta seurannutta tyhjiötä. Tämä oli toistuva teema haastattelujemme tuloksissa. Nämä motivaatiotekijät asettuivat jatkuvuus-uuden etsintä -ulottuvuuteen, varsinkin akselin jatkuvuus-ääripäähän. Akselille keräämämme vastaukset olivat samankaltaisia Yeungin (2005, 112–113) tutkimuksessaan keräämiin tietoihin.

Uuden etsintä -ääripäähän liittyi uusien asioiden oppiminen sekä omien ongelmien läpi käyminen. Uuden etsintään liittyviä vastauksia oli melko vähän, eli suurin osa tämän ulottuvuuden motivaatioteemoista liittyi jatkuvuuteen. Jatkuvuus ja uuden etsintä liittyvät molemmat olennaisesti eläkkeelle jäämisen siirtymävaiheeseen. Monesti nämä kaksi teemaa yhdistyvät, mutta meidän tuloksissamme jatkuvuuden etsiminen omalle työuralle korostui selvästi uuden toiminnan etsimistä enemmän. Voidaankin todeta, että juuri vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtevät Eläkeliiton jäsenet hakevat enemmänkin jatkuvuutta ja korvaajaa työuralle kuin uusia asioita.

Pohdinta-toiminta –ulottuvuus keräsi kaikista vähiten vastauksia. Pohdinta-ääripäähän liittyviä motivaatiotekijöitä ei ilmennyt haastatteluissamme ollenkaan. Tämä voi johtua haastattelumme luonteesta, sillä ne olivat melko lyhyitä eivätkä kannustaneet parhaalla mahdollisella tavalla miettimään pohdinta-ääripäähän liittyviä asioita. Haastatteluissamme ilmenneet toimintaan liittyvät motivaatiotekijät olivat samankaltaisia Yeungin (2005, 116–117) tuloksiin verrattuna.

Kaiken kaikkiaan haastatteluissamme keräämässämme motivaatioon liittyvässä aineistossa oli paljon yhtenäisyyksiä Yeungin (2005, 104–125) tutkimuksen tulosten kanssa. Saimme kaikki keräämämme motivaatiotekijät sijoitettua timanttimallin akselleille. Samankaltaisuutta löytyi myös motivaatiotekijöiden määrissä eri ulottuvuuksien välillä. Timanttimalli onkin erittäin toimiva työkalu vapaaehtoistoiminnan motivaatiota tutkiessa. Voidaan myös todeta, että Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoisten motivaation ovat samankaltaisia verrattuna Suomen Evankelisluterilaisen kirkon tai sen kirkollisten yhdistysten vapaaehtoisin, joita Yeung tutkimuksessaan käsitteli (Yeung 2005, 105–106).

Haastatteluista kerättyjen aineistojen eroavaisuuksia selittää haastateltujen henkilöiden erot. Yeung (2005, 105–106) haastatteli yhteensä 18 henkilöä, kun taas meidän aineistomme koostui vain viiden henkilön haastatteluista. Yeungin aineiston ikähaarukka oli selvästi meitä suurempi, sillä hänen haastatteleminen henkilöiden iät vaihtelivat 29 ja 68 vuoden välillä. Meidän haastattelemamme henkilöt olivat 72–82-vuotiaita.

Sukupuolijakaumaltaan Yeungin (2005, 105–106) tutkimus oli paljon epätasa-arvoisempi. Hän haastatteli 14 miestä ja neljää naista. Meidän haastatteluihimme osallistuneista henkilöistä kolme oli naisia ja kaksi miehiä. Mielestämme eri sukupuolien motivaatiotekijät voivat vaihdella huomattavasti. Myös kohderyhmien asuinpaikoissa oli eroja; Yeung haastatteli henkilöitä kolmesta Suomen mittakaavassa suuresta kaupungista, kun taas meidän haastattelemamme henkilöt asuivat selvästi pienemmissä Etelä-Pohjanmaan kunnissa. Aineistojen eroja pohtiessa täytyy myös muistaa, että laadullisen tutkimuksen luonne korostaa henkilökohtaisia näkökulmia sekä yksittäistapauksia.

Haastatteluissamme ilmenneet vapaaehtoistoiminnan hyödyt pitivät sisällään pääasiassa terveyteen ja sosiaalisiin verkostoihin liittyviä hyötyjä. Haastateltavat painottivat vapaaehtoistoiminnan tuovan heille ennen kaikkea hyvän mielen ja piristystä arkielämään. Ylipäätään kaikkien haastateltavien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia hyötyjen osalta. Sukupuolella tai iällä ei ollut vaikutusta vapaaehtoisten kokemiin hyötyihin. Iältään haastateltavat olivat 72–82-vuotiaita, eli ikähaarukka ei ollut kovin suuri.

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että vapaaehtoiset eivät tiedosta saamiaan fyysisen terveyden hyötyjä tarkasti. Niitä ilmeni haastatteluissa vähän verrattuna muihin terveyden osa-alueisiin liittyviin hyötyihin. Vapaaehtoistoimintaan osallistuvat eivät välttämättä hahmota kaikkia saamiaan hyötyjä, koska hyödyt ovat niin moniulotteisia. Haastateltavat kuvasivat, että auttaminen ja avunsaajien tyytyväisyys ovat heille hyötyjä tärkeämpiä, joten hyötyjä ei ehkä tule ajateltua kovin paljon. Fyysistä terveyttä on muutenkin vaikea analysoida, koska vapaaehtoiset eivät osaa välttämättä ajatella minkälainen fyysinen terveys heillä olisi ilman nykyistä aktiivista vapaaehtoistoimijuutta.

Suurin osa haastatteluissamme ilmenneistä hyödyistä liittyivät sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Nämä kaksi olivat sidoksissa toisiinsa; haastateltavien mukaan sosiaalinen kanssakäyminen ja verkostot lisäävät psyykkistä hyvinvointia. Toisaalta myös lisääntynyt psyykinen hyvinvointi luo paremmat mahdollisuudet osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen ja näin tuo elämään aktiivisuutta ja sisältöä.

Kuten haastattelujemme motiiveja koskevassa osassa, myös vapaaehtoistoiminnasta saaduissa hyödyissä tuli esille toiminnan tuoma sisältö elämään. Eläkeläisillä on paljon vapaa-aikaa, ja monelle vapaaehtoistoiminta onkin luonnollinen tapa täyttää taakse jääneen työelämän jättämää aukkoa. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäatiön mukaan terveyshyödyt pohjautuvat pitkälti lisääntyneeseen aktiivisuuden sekä sosiaalisten verkostojen määrään (Ehlers ym. 2011, 31–32).

Vapaaehtoistoiminta tuo ihmisen elämään merkityksellisyyttä ja lisää tarpeellisuuden tunnetta. Nämä ovat todella tärkeitä ihmisille ja ne vaikuttavat elämänhallintaan sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Tämä teema toistui monessa haastattelussa,

joko suorana vastauksena tai epäsuorasti kuvainnollisella kielellä. Myös Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätöön tutkimuksessa esiintynyt omien kykyjen sekä vaikuttamismahdollisuuksien huomaaminen tuli esille myös meidän haastatteluisamme. Nämä hyödyt tuovat mielestämme esille vapaaehtoistoiminnan ehkäisevän ja valtaistavan vaikutuksen.

Vapaaehtoistoiminta tuo paljon erilaisia sosiaalisia hyötyjä. Toimintaan osallistuvat pääsevät laajentamaan sosiaalisia verkostojaan, viettämään aikaa uusien ihmisten kanssa sekä halutessaan toimimaan osana ryhmää. Osa haastateltavista kuvasi saavansa muilta vapaaehtoisilta vertaistukea vaikeisiin tilanteisiin joko vapaaehtoistoiminnassa tai muilla elämän osa-alueilla. Apunen-toimintaan voi osallistua joko yksin tai ryhmässä. Lisäksi eri auttamistapoja on monia, kuten koti- ja laitospvierailut, asiointiapu tai puhelinkontakti.

Vapaaehtoistoimijoiden itse saamat hyödyt unohtuvat usein, kun pohditaan toiminnan merkitystä. Apunen-toiminnan monipuolisuus on hieno asia, sillä jokainen vapaaehtoinen voi valita juuri sen toiminnan muodon, jonka itse kokee tärkeäksi ja kiinnostavaksi. Periaatteessa siitä vapaaehtoistoiminnassa onkin kyse, eli toimimista itselle tärkeän asian hyväksi.

6 POHDINTA

Opinnäytetyötämme tehdessämme halusimme tuottaa Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirille mahdollisimman monipuolisen tutkimuksen heidän vapaaehtoistoiminnastaan, jonka vuoksi tutkimus koostui monesta eri osasta yhdistäen laadullisia sekä määrällisiä menetelmiä. Tarkoituksenamme oli, että Eläkeliitto pystyy tulevaisuudessa hyödyntämään tuloksia toiminnan kehittämässä sekä sen merkityksen osoittamisessa.

Opinnäytetyöprosessin aikana meidät yllätti Eläkeliiton suuri jäsenmäärä sekä sen toiminnan laajuus. Tämän huomasimme varsinkin Etelä-Pohjanmaan piirin kevätkokouksessa, johon saapui suuri määrä jäseniä eri paikallisyhdistyksistä. Haastattelemme kävi ilmi liiton toiminnan monimuotoisuus; se järjestää monenlaisia kerhoja, retkiä ja tapahtumia eläkeläisille. Pienetkin paikallisyhdistykset aktivoivat suuria määriä eläkeläisiä. Myös paikallisyhdistysten tekemien ulkomaanmatkojen määrä yllätti meidät. Mielestämme liiton tulisikin tuoda toimintaansa paremmin esille. Esimerkiksi laadukkaampi tilastointi ja tiedottaminen voisivat tuoda liiton toiminnan laajuuden paremmin yleiseen tietoon.

Eläkeliiton tekemä eläkeläisten edunvalvonta on arvokas asia. Olemme kuitenkin opinnäytetyöprosessin aikana tulleet siihen tulokseen, että Eläkeliiton tärkein merkitys on eläkeläisten aktivointi. Eläkeliiton paikallisyhdistykset aktivoivat viikoittain valtavia määriä ihmisiä ja saavat eläkeläiset osallistumaan monenlaisiin toimintoihin. Lisäksi Eläkeliitto tukee vapaaehtoistoiminnan voimin niitä eläkeläisiä, jotka tarvitsevat apua. Tämän kaltainen ehkäisevä ja valtaistava työ on mielestämme tärkeää yhteiskunnassamme, jossa ikäihmisten sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät ongelmat ovat kasvava uhka. Sosiaaliset ongelmat varsinkin ikäihmisten keskuudessa jäävät usein liian vähäiselle huomiolle.

Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin edustajat olivat todella innostuneita opinnäytetyöstämme heti prosessin alusta asti. Olemmekin huomanneet, miten tärkeä asia tämä on piirille ja sen jäsenille. Toivomme tutkimuksemme tuovan lisää keskustelua vapaaehtoistoiminnasta ja sen arvostuksesta. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskun-

nan toiminta olisi selvästi vaikeampaa, tai jopa mahdotonta, ilman lukuisia vapaaehtoisia ja heidän panostaan. Mielestämme vapaaehtoistoimijat ansaitsevat nykyistä enemmän arvostusta.

6.1 Tulosten hyödyntäminen ja mahdolliset jatkotutkimukset

Eläkeliitto ja varsinkin sen Etelä-Pohjanmaan piiri voi hyödyntää tutkimustamme rahoitusta hankkiessaan toimintansa tai erilaisten projektien tukemiseen. He voivat osoittaa konkreettisesti vapaaehtoistoimintansa määrää ja vaikutuksia. Tutkimuksemme toi myös tietoa Eläkeliiton vapaaehtoisten motiiveista ja toiminnan hyödyistä, mitä voidaan hyödyntää esimerkiksi uusien vapaaehtoisten hankinnassa ja toiminnan kehittämisessä.

Mahdolliset jatkotutkimukset voisivat tutkia vapaaehtoistoiminnan määrää ja arvoa Eläkeliiton muilla alueilla, mikä mahdollistaisi Eläkeliiton vapaaehtoistoiminnan kokonaisvaltaisen tarkastelun. Tutkimuksen toteuttamisessa voisi hyödyntää tätä opinnäytetyötä. Muita mahdollisia jatkotutkimuksia voisivat olla Apunen-toiminnan merkitys autettaville ja heidän toiminnasta saamansa hyödyt.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tämä opinnäytetyö toteutettiin hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. Tutkimus suunniteltiin ja toteutettiin käytäntöjen mukaisesti. Hankimme myös tarvittavat tutkimusluvut. Tutkimusprosessin alussa 6.2.2018 teimme opinnäytetyötä koskevan tutkimussopimuksen Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin kanssa. Tätä ennen olimme jo syksyllä sopineet käytännön järjestelyistä ja heidän tutkimusprosessia koskevista toiveistaan. Kaikesta tutkimukseen käytetystä aineistosta poistettiin nimet tai muut tekijät, joista tutkittavien henkilöllisyys voisi paljastua. Kaikki tutkittavat olivat myös tietoisia, että keräämäämme aineistoa hyödynnetään opinnäytetyössä. Lisäksi viitatasimme asiallisesti muiden tutkimusten tuloksista käyttämiämme tietoja sekä kunnoitimme tutkimusetiikan periaatteita.

Tässä tutkimuksessa lasketut euromäärät eivät ole tarkkoja, koska Eläkeliiton vapaaehtoistoiminnan tuntimäärät perustuivat osittain arvioon. Saamamme tilastot eivät myöskään sisältäneet aivan kaikkea vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Esimerkiksi osa Apunen-toimintaan osallistuneista vapaaehtoisista ei palauttanut vapaaehtoistoiminnan korttia, johon tehdyt tunnit merkittiin.

Järjestötoimintaan käytettyjen tuntien keräämisessä oli pieniä ongelmia, sillä osa paikallisyhdistyksistä palautti tunnit neljän kuukauden ajalta, kun taas osa palautti arvion vuoden aikana käytetyistä tunneista. Valitsimme tutkimukseen yhdistyksiä, joiden arvio oli samalta ajalta. Tästä huolimatta tutkimuksemme olisi ollut luotettavampi, jos olisimme voineet sisällyttää kaikki järjestötoiminnan tunnit palauttaneet yhdistykset tähän osuuteen.

Tutkimuksemme laadullisessa osassa luotettavuuteen vaikutti haastattelujen pieni lukumäärä, joka johti aineiston niukkuuteen. Laadullinen tutkimus korostaa haastateltavien kokemuksia, yksittäisiä tapauksia ja tutkijan vuorovaikutusta haastateltavien kanssa. Haastattelujen melko lyhyestä pituudesta huolimatta niiden sisältö oli tutkimuksemme kannalta hyvin rikasta. Haastateltavat ymmärsivät kysymyksemme hyvin ja vastasivat niihin hyvin yksityiskohtaisesti. Ainoastaan fyysiseen terveyteen liittyvä kysymys aiheutti heissä hämmennystä. Se olisikin haastattelupohjamme ainoa kysymys, jonka muotoilimme uudelleen.

6.3 Omat oppimiskokemukset

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on ollut meille hyvin antoisa. Olemme oppineet paljon lisää tutkimuksen tekemisestä, vapaaehtoistoiminnasta sekä eläkeläisistä kolmannen sektorin toimijoina. Saimme myös tutustua Eläkeliittoon ja sen Etelä-Pohjanmaan piirin toimintaan. Osallistuimme mm. piirin kevätkokoukseen Ähtärissä sekä Seinäjoen paikallisyhdistyksen kesätapahtumaan Joupiskalla. On ollut ilo huomata, kuinka aktiivisia eläkeläisiä meillä on Suomessa.

Mielestämme yhteistyö Eläkeliiton kanssa sujui erittäin hyvin. Saimme heiltä melko vapaat kädet tutkimuksen toteuttamisen suhteen, mutta samalla he auttoivat sekä

antoivat meille tukea. Heti alusta asti saimme todella lämpimän vastaanoton; kokouksiin tullessa meillä oli aina tervetullut olo. Jokainen prosessiin osallistunut Eläkeliiton jäsen oli innostuneena ja yhteistyöhaluisena mukana.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi keväällä 2017, kun opettajamme esitteli mahdollisia aiheita opinnäytetyötä varten. Eläkeliiton ehdottama vapaaehtoistoimintaan liittyvä tutkimus tuntui meistä heti mielenkiintoiselta. Vuoden 2017 loppupuolella aloimme etsiä lähdekirjallisuutta ja suunnittelemaan tutkimustamme. Kevään 2018 aikana kirjoitimme teoriaosuuden melkein kokonaan. Kesällä keräsimme aineistoa sekä työskentelimme empirian parissa. Yhteistyömme sujui hyvin, ja opinnäytetyö eteni suunnitelmamme mukaisesti, valmistuen alkusyksyyn mennessä.

Tutkimuksen haasteita olivat hyvien kirjallisuuslähteiden löytäminen sekä tutkimusaineiston monimuotoisuus. Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu paljon, mutta sen taloudellisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä ei ole tutkittu laajalti. Toiminnan motiiveja sekä hyötyjä koskevia tutkimuslähteitä löysimme jonkin verran, mutta ne eivät suoranaisesti profiloituneet eläkeläisten vapaaehtoistoimintaan.

Aineiston monimuotoisuus aiheutti myös omat haasteensa. Eläkeliiton itse keräämät aineistot eivät olleet joka osa-alueeltaan luotettavia. Yhteistyömme Etelä-Pohjanmaan piirin kanssa toimi kuitenkin hyvin, ja keksimme erilaisen tavan hyödyntää aineistoa. Huomasimmekin tutkimusprosessin aikana, että joskus aineiston itse kerääminen on helpompaa kuin valmiiden aineiston hyödyntäminen. Olemme kehittyneet paljon tutkimuksen teossa prosessin aikana. Jos aloittaisimme prosessiin uudelleen, saattaisimme muuttaa joitain asioita. Pääpiirteittäin prosessimme pysyisi kuitenkin melko samanlaisena, sillä olemme siihen erittäin tyytyväisiä.

Vapaaehtoistoiminnan rooli yhteiskunnassamme on tulevaisuudessa kasvava. Me geronomit pidämme vapaaehtoistoimintaa erittäin tärkeänä, koska sen avulla voidaan ehkäistä sairauksia ja sosiaalisia ongelmia. Geronomi huomioi ihmisen psykisenä, fyysisenä sekä sosiaalisena kokonaisuutena eikä keskity pelkästään ikäihmisten fyysisen terveyden kohentamiseen. Vapaaehtoistoiminta tukee kaikkia terveyden osa-alueita, kuten myös meidän tutkimuksemme osoitti. Geronomi voi toimia linkkinä järjestöjen sekä julkisen tai yksityisen sektorin välillä, mahdollistaen va-

vapaaehtoistoiminnan käyttämisen esimerkiksi kotihoidon tai asumispalveluiden tukena. Geronomi voi myös toimia muissa vapaaehtoistoimintaan liittyvissä tehtävissä, kuten hankkeissa, projekteissa tai vapaaehtoistoiminnan koordinaattorina.

On ollut hienoa tehdä opinnäytetyö todella tärkeästä aiheesta, joka kaipasi enemmän huomiota. Vapaaehtoistoiminta koskettaa meitä kaikkia jollain tavalla elämämme aikana. Opiskeluvuotemme ovat olleet erittäin antoisia. Valmistumisen jälkeen siirrymme vanhustyön mielenkiintoiselle työkentälle soveltamaan koulutuksen aikana opittuja asioita.

LÄHTEET

- Apunen. Ei päiväystä. Tietoa Apusesta. [Verkkosivu]. Helsinki: Eläkeliitto. [Viitattu 13.8.2018].
 Saatavana: <http://www.apunen.net/tietoa-apusesta/>
- Ehlers, A., Naegele, G. & Reichert, M. 2011. Volunteering by older people in the EU [Verkkojulkaisu]. Dublin: European Foundation for the improvement of living and working conditions. [Viitattu 14.8.2018].
 Saatavana: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1134en.pdf
- Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiri. Ei päiväystä. Etelä-Pohjanmaan piirin kuusi aluetta. [Verkkosivu]. Helsinki: Eläkeliitto. [Viitattu 13.8.2018].
 Saatavana: <http://etela-pohjanmaa.elakeliitto.fi/yhteystiedot/alueet/>
- Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiri. Ei päiväystä. Tapahtumakalenteri. [Verkkosivu]. Helsinki: Eläkeliitto. [Viitattu 25.5.2018].
 Saatavana: <http://etela-pohjanmaa.elakeliitto.fi/tapahtumakalenteri/>
- Eläkeliitto. 2010. Auttamisen iloa – palvelevan vapaaehtoistoiminnan opas. Helsinki: Eläkeliitto, 14.
- Eläkeliitto. Ei päiväystä. Leskeys tai ero. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 25.5.2018].
 Saatavana: <https://www.elakeliitto.fi/tietoa/leskeys-tai-ero-0>
- Eläkeliitto. Ei päiväystä. Tietoa Eläkeliitosta. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 13.8.2018].
 Saatavana: <https://www.elakeliitto.fi/elakeliitto/tietoa-elakeliitosta>
- Eskola, A. Kurki, L. 2001. Johdannoksi. Teoksessa: A. Eskola & L. Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 9-10.
- GHK. 2010. Volunteering in the European Union [Verkkojulkaisu]. Lontoo: GHK. [Viitattu 13.8.2018].
 Saatavana: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa: Nylund, M & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 70, 72-73.
- Harju, A. 2007. Lyhyt oppimäärä kansalais- ja järjestötoiminnan historiaa [Verkkokoartikkeli]. Vantaa: Kansalaisyhteiskunta. [Viitattu 13.8.2018].
 Saatavana: https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/historiaa/lyhyt_oppimaaara_kansalais- ja_jarjestotoiminnan_historiaa

- Harju, U., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Helsinki: Edita Oyj, 34-38, 43
- Honkinen, A & Mylläri, S. 2011. "Sosiaalisuuden ja iloisuuden voisi sanoa lisääntyneen" - Vapaaehtoistoiminnan merkitys nuorten vapaa-ajassa. [Opinnäytetyö]. Pori: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35328/honkinen_anni.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Huuskonen, P. 2015. Vertaistuki [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/vertaistuki#merkitys>
- Hynynen, E. 2015. Pyyteetöntä auttamista, henkilökohtaista hyötyä ja persoonatonta ystävyyttä - Vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä. [Pro gradu -tutkielma]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97781/GRADU-1437141095.pdf?sequence=1>
- Jaakkola, J. 1994. Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa: Jaakkola, J., Pulma, P., Satka, M. & Urponen, K. Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva – Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 144-149.
- Kansalaisareena ry. Ei päiväystä. Vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistyö. [Verkkosivu]. Helsinki: Kansalaisareena RY. [Viitattu 15.8.2018]. Saatavana: <http://www.kansalaisareena.fi/osallistu/vapaaehtoistoiminta/>
- Kansalaisareena ry, HelsinkiMissio, Kirkkohallitus & Taloustutkimus. 2015. Vapaaehtoistoiminta Suomessa 2010 ja 2015. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Kansalaisareena RY. [Viitattu 14.8.2018]. Saatavana: http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyö_Suomessa_2010ja2015.pdf
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. 2018. Kielitoimiston sanakirja - Merkitys. [Verkkosivu]. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. [Viitattu 17.8.2018]. Saatavana: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/merkitys>
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. 2018. Kielitoimiston sanakirja - Motiivi. [Verkkosivu]. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. [Viitattu 17.8.2018]. Saatavana: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/motiivi>
- Laasanen, J. 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. [Viitattu 14.8.2018]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225281/Raportteja70.pdf?sequence=1>

- Laimio, A. & Välimäki S. 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyä. [Verkkójulkaisu]. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaaliturvayhdistys. [Viitattu 14.8.2018]. Saatavana: http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTYY.pdf
- Lehtola, P. 2015. Vapaaehtoistoiminnan kehittyminen ja haasteet – Vapaaehtoistoiminnan kiinnostavuus ja motiivit Seinäjoella. [Opinnäytetyö]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92120/Peteri%20Lehtola_ONT.pdf?sequence=1
- Maslow, A., Frager, R., Fadiman, J., McReynolds, C. & Cox, R. 1987. Motivation and personality . New York: HarperCollins, 21.
- Mehiläinen. Ei päiväystä. Ikäihmisten yksinäisyys. [Verkkosivu]. Helsinki: Mehiläinen. [Viitattu 25.5.2018]. Saatavana: <https://www.mehilainen.fi/mielenterveys/yksinaisyys-ikaantyyssa>
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp, 203, 224.
- Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa: M. Nylund & A. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13-14.
- Peltosalmi, J., Eronen, A., Litmanen, T., Londén, P. & Ruuskanen, P. 2016. Järjestöbarometri 2016 - Järjestöjen tulevaisuus [Verkkójulkaisu]. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: https://www.soste.fi/media/soste_jarjestobarometri_2016.pdf
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 47-48.
- Puusa, A. 2011. Haastattelu Laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 81.
- Rahkonen, J. 2018. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa - Tutkimusraportti [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Kansalaisareena. [Viitattu 15.8.2018].
Saatavana: http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoisty_tutkimusraportti-2018.pdf
- Raninen, A., Raninen, T., Toni, I. & Tornaesus, G. 2007. Mathildan muodonmuutos – Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY, 109-110, 113, 124, 132.
- Ruotsalainen, K. 2013. Väestö vanhenee - heikkeneekö huoltosuhte? [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: https://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-02-21_001.html

- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [Verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskunnallinen tietoarkisto. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Satka, M. 1994. Sosiaalinen työ peräänkatsoja – miehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa: J. Jaakkola, P. Pulma, M. Satka & K. Urponen. Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva – Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 295.
- Seinäjoen kaupunki. 2017. Talousarvio 2018 – Taloussuunnitelma 2019-2021. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 17.8.2018]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/paatoksenteko/talousjaverotus/oa76GAsCL/Talousarvio_151217_kvalt_hyv_131117.pdf
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet – arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa: M. Nylund & A. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 126.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa (I&O-kärkihanke). [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 25.5.2018]. Saatavana: <http://stm.fi/hankkeet/koti-ja-omaishoito>
- Sotilaskotiliitto. Ei päiväystä. Mitä sotilaskotitoiminta on? [Verkkosivu]. Helsinki: Sotilaskotiliitto. [Viitattu 14.8.2018]. Saatavana: <http://www.sotilaskotiliitto.fi/toiminta>
- Suomen Punainen Risti. Ei päiväystä. Nälkäpäivä-keräys [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen Punainen Risti. [Viitattu 25.5.2018].
Saatavana: <https://www.punainenristi.fi/keraykset-ja-kampanjat/nalkapaiva>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2016. Väestö: Väestöennuste. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2016. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen, epävirallinen auttaminen ja luottamus. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: https://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_kat_002_fi.html
- Taloudellinen tietotoimisto. 2014. Mikä on kestävyysvaje ja miten se selätetään? [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Taloudellinen tietotoimisto. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: <https://www.tat.fi/mika-on-kestavyysvaje-ja-miten-se-selatetaan/>
- Tiikkainen, P. 2016. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa: E. Heikkinen, J. Jyrkämä & T. Rantanen (toim.) Gerontologia. Helsinki: Duodecim, 288.

- Tuukkanen, K. 2011. "Miksen mäkin tähän voisi ruveta" - Vapaaehtoistoiminnan kantavat rakenteet. [Opinnäytetyö]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 14.8.2018].
Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36555/Tuukkanen_Katri.pdf?sequence=1
- Utriainen, J. 2012. Vapaaehtoistoiminnan vaikutusten tunnistaminen ja osoittaminen vanhustyössä. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto RY, 14.
- Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. 2007. Vapaaehtoistoiminnan etiikka – ETENEN kannanotto [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: <https://etene.fi/documents/1429646/1556041/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf/699021f0-dbca-4a81-8fc9-2f91ce31221f/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf.pdf>
- Valtioneuvosto. Ei päiväystä. Järjestöjen rooli Sote- ja maakuntamallissa [Verkkosivu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: <http://alueuudistus.fi/jarjestot>
- Valtioneuvosto. Ei päiväystä. Mikä on Sote-uudistus? [Verkkosivu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 13.8.2018].
Saatavana: <http://alueuudistus.fi/mika-on-sote-uudistus>
- Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. Ei päiväystä. Verkosto, joka pelastaa ihmishenkiä. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen Punainen Risti. [Viitattu 14.8.2018]. Saatavana: <https://vapepa.fi/tama-on-vapepa/>
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi, 13-14, 30, 59.
- Vuorinen, M., Särkelä, R., Perälä, A., Peltosalmi, J. & Londén P. 2004. Paikkansa pitävät. Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 8.
- Yeung, A. 2004. Individually together – Volunteering in late modernity: Social work in the Finnish church. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health, 45-55.
- Yeung, A. 2005. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriiin. Teoksessa: M. Nylund & A. Yeung (toim.) Vapaaehtoistointa – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83.
- Yeung, A. 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Teoksessa: M. Nylund & A. Yeung (toim.) Vapaaehtoistointa – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104-125.

LIITTEET

Liite 1. Apunen-kortti

Liite 2. Järjestötyön tuntien seurantalomake

Liite 3. Saatekirje

Liite 4. Haastattelusopimus

Liite 5. Teemahaastattelun runko

TÄYTTÖOHJEET:

Kortti on jaettu viiteen eri toimintamuotoon:

- ▶ Kotivierailut (sisältää pienet askareet)
- ▶ Laitosvierailut
- ▶ Asiointiapu
- ▶ Puhelinkontaktit
- ▶ Muu vapaaehtoistoiminta

Palvelu- ja auttamiskerrat on merkitty korttiin valmiiksi juoksevilla numerolla kunkin toimintamuodon alle. Jokainen kerta merkitään omalle riville.

Avunsaajia-kohtaan merkitään autettavien lukumäärä.

Tunnit-kohtaan merkitään auttamiseen käytetty aika tunteina, puolen tunnin tarkkuudella.

ESIMERKKI:

1. Kotivierailut		2. Laitosvierailut		3. Asiointiapu	
Kerta	Avunsaajia	Kerta	Avunsaajia	Tunnit	Kerta jne.
1.	2	1.	0	4	
2.	1	2.	5	1,5	
jne.					

Lopuksi lasketaan yhteen jokaisen toimintamuodon alta kaikki kerrat, avunsaajat sekä tunnit. Esimerkiksi otsikon ”yhteensä kotivierailuja” alle merkitään kaikki kerrat kotivierailuilla. Otsikon ”(yhteensä) avunsaajia kotivierailuilla” alle merkitään kaikki avunsaajat kotivierailuilla. Yksi ihminen voi olla monta kertaa avunsaajana. Otsikon ”(yhteensä) tunnit” alle merkitään kaikki tunnit kotivierailuilla.

Alareunassa olevaan vihreään laatikkoon lasketaan yhteen kaikkien toimintamuotojen kerrat, avunsaajat ja tunnit.

Kortti palautetaan oman yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan vastaavalle/ yhdyshenkilölle tai sihteerille. Neuvoja kortin täyttämiseen saa oman yhdistyksen tai piirin vapaaehtoistoiminnan vastaavalta.

Auttavan vapaaehtoistoiminnan kortti

Nimi _____

Yhdistys _____

Eläkeliiitto ry
 Kalevankatu 61, 00180 Helsinki
 Puhelin 09 7257 1100
www.elakeliitto.fi, www.apunen.net

1. Kotivierailut			2. Laitosvierailut			3. Asiointiapu			4. Puhelin-kontaktit			5. Muu vapaaehtoistoiminta		
Ker-ta	Avun-saajia	Tunnit	Ker-ta	Avun-saajia	Tunnit	Ker-ta	Avun-saajia	Tunnit	Ker-ta	Avun-saajia	Tunnit	Ker-ta	Avun-saajia	Tunnit
1.			1.			1.			1.			1.		
2.			2.			2.			2.			2.		
3.			3.			3.			3.			3.		
4.			4.			4.			4.			4.		
5.			5.			5.			5.			5.		
6.			6.			6.			6.			6.		
7.			7.			7.			7.			7.		
8.			8.			8.			8.			8.		
9.			9.			9.			9.			9.		
10.			10.			10.			10.			10.		
11.			11.			11.			11.			11.		
12.			12.			12.			12.			12.		
13.			13.			13.			13.			13.		
14.			14.			14.			14.			14.		
15.			15.			15.			15.			15.		
16.			16.			16.			16.			16.		
17.			17.			17.			17.			17.		
18.			18.			18.			18.			18.		
19.			19.			19.			19.			19.		
20.			20.			20.			20.			20.		
21.			21.			21.			21.			21.		
22.			22.			22.			22.			22.		
23.			23.			23.			23.			23.		
24.			24.			24.			24.			24.		
25.			25.			25.			25.			25.		
26.			26.			26.			26.			26.		
27.			27.			27.			27.			27.		
28.			28.			28.			28.			28.		
29.			29.			29.			29.			29.		
30.			30.			30.			30.			30.		
31.			31.			31.			31.			31.		
32.			32.			32.			32.			32.		
33.			33.			33.			33.			33.		
34.			34.			34.			34.			34.		
35.			35.			35.			35.			35.		
36.			36.			36.			36.			36.		
37.			37.			37.			37.			37.		
38.			38.			38.			38.			38.		
39.			39.			39.			39.			39.		
40.			40.			40.			40.			40.		
Yhteensä kotivierailuja: _____			Yhteensä laitosvierailuja: _____			Yhteensä asiointiapua: _____			Yhteensä puhelinkontakteja: _____			Yhteensä muuta vapaaehtoistoimintaa: _____		
avunsaajia kotivierailuilla: _____			avunsaajia laitosvierailuilla: _____			avunsaajia asiointiavulla: _____			avunsaajia puhelinkontakteilla: _____			avunsaajia: _____		
tunnit: _____			tunnit: _____			tunnit: _____			tunnit: _____			tunnit: _____		
Kaikki yhteensä: Kerrat: _____ Avunsaajia: _____ Tunnit: _____														

Liite 2. Järjestötyön tuntien seurantalomake

 Etelä-Pohjanmaan piiri		Nimi ja yhdistys _____									
Malleja Järjestötyön tuntimäärien kirjaamiseen, Huom! Maalaisjärki sallittu, tarkoitettu ohjeelliseksi											
Vuositasolla arvio, tunteja		Pj	Varapj	Siht	Rahast.h	Vapaaeht	Emäntä	Matkav.	Liikuntav.	Hallitus	Muut
Oman yhdistyksen asiat											
o kokoukset											
o valmistelut											
o yhdistyksen omat eri tilaisuudet											
o kilpailut											
o ym.											
Alueen puolesta tehtävät asiat											
o Tapaamiset											
o Tapahtumat											
o ym.											
Piirin puolesta tehtävät asiat											
o kokoukset/koulutukset, myös matka-aika											
o valmistelut											
o kilpailut ja niiden järjestelyt											
Eläkeliiton puolesta											
o Kokoukset ja valmistelut ja matkat											
o ym.											
Apunen toiminnassa mukana olo											
muut kuin Apunen henkilöt,											
jotka kirjaavat vapaaeht.työn korttiin											
Liikuntatoiminnassa mukana olo,											
muut kuin Kuntokorttiin merkittävät											
Jouluviestin kokonaisuus											
Osallistuminen Eläkeliiton											
puolesta erilaisiin yhdistyksen											
ulkopuolisiin edustustehtäviin,											
esim. vanhusneuvosto ja Soten											
eri työryhmät											

Liite 3. Saatekirje

Olemme kolmannen vuoden geronomiopiskelijoita. Teemme yhteistyössä Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piiri Ry:n kanssa opinnäytetyötä. Opinnäytetyö on meidän opiskelujemme lopputyö. Opinnäytetyössä tutkimme Eläkeliiton Etelä-Pohjanmaan piirin vapaaehtoistoiminnan taloudellista arvoa. Vapaaehtoistoiminta on jaettu yhdistyksen sisälle ja ulkopuolelle tehtävään toimintaan. Näiden tutkimiseen meillä on Eläkeliiton tarjoamaa materiaalia esimerkiksi Apunen ja toimintatilastoja.

Tämä lisäksi me tutkimme Eläkeliiton vapaaehtoisten toiminnan motiiveja ja toiminnasta saatuja monipuolisia hyötyjä. Toteutamme haastattelut puolistrukturoituna teemahaastatteluina. Haastatteluihin valitaan 2 vapaaehtoista miestä ja 2 vapaaehtoista naista. Haastattelut toteutetaan yksitellen ja ne äänitetään. Äänitettä käytetään vain opinnäytetyön tekoon ja sitä ei luovuteta ulkopuolisten kuunneltavaksi. Äänite poistetaan työn valmistuttua. Opinnäytetyössä ei mainita haastateltavien nimiä ja kunnioitamme heidän yksityisyyttään.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan sen valmistuttua Theseus-nettisivuilla, jossa se on kaikkien nähtävillä. Opinnäytetyön tulokset ovat siis julkisia. Lisäksi luovutamme opinnäytetyön Eläkeliitolle.

Ystävällisin terveisin Juha Hietaniemi ja Akseli Tuuri

Liite 4. Haastattelusopimus

Annan tällä sopimuksella luvan käyttää haastattelujen materiaalia opinnäytetyön tutkimustarkoitukseen.

Annan luvan myös opinnäytetyön julkaisuun Theseus- nettisivulla.

Paikka ja päivämäärä -

Haastateltavan nimi ja yhteystiedot

Haastateltavan
allekirjoitus

Haastattelijan
allekirjoitus

Liite 5. Teemahaastattelun runko

HAASTATTELURUNKO:

Ikä ja sukupuoli

Mikä sai sinut lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan?

Kuinka pitkään olet toiminut vapaaehtoisena?

Kuinka kauan olet ollut mukana eläkeliiton toiminnassa?

Mikä motivoi sinua vapaaehtoistoiminnassa?

(Innostaa)

Mitä hyötyjä itse saat?

(Psyk, Fys ja Sos).

Mitä hyötyjä autettava saa?

Mikä on eläkeliiton yhteiskunnallinen merkitys?

Kuinka tärkeänä näet vapaaehtoistoiminnan ja saako se tarpeeksi arvotusta?

Kuinka arvostuksen tulisi näkyä?